

Træk af Gjesings historie (7)

Vi har haft en samtale med forhenværende inspektør på Esbjerg Tekniske Skole, Jørgen Schwartz, Højvangshaven 126. Jørgen Schwartz er født og opvokset i Gjesing og fortæller:

Barndommen

Egentlig har jeg haft tre barndomshjem, idet jeg har boet i to forskellige huse på Gl. Vardevej, før vi flyttede til det hus, hvor jeg har haft det meste af min barndom. Det var på Søndervangsvej (ved den nuværende regnvands sø, nord for Gjesing Centret og Ringvejen).

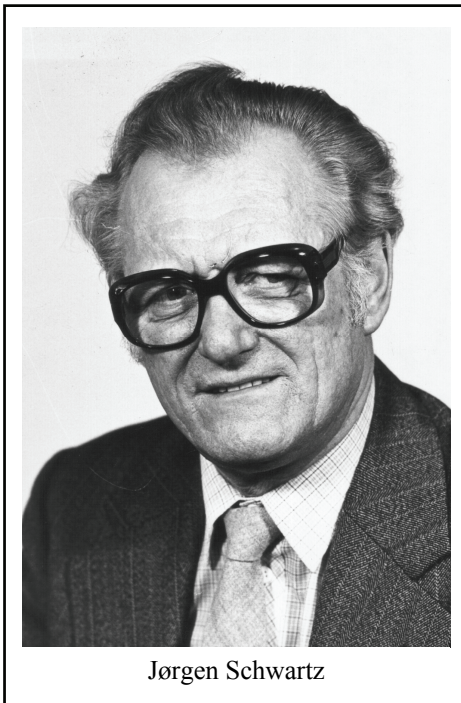
Her byggede min far den første landarbejderbolig i Ribe Amt. Der var dengang den regel, at hvis man byggede efter bestemte retningslinier, kunne man få fordelagtige lån. Min far var en stejl fyr, og ville ikke bygge efter de fastsatte bestemmelser, men det lykkedes ham at få lånet alligevel.

Jeg var dengang 11-12 år, og vi boltrede os på den store eng, der var på stedet. Der var også fire mergelgrave, men disse blev fyldt op under krigen af tyskerne med overskudsmateriale fra deres bunkers byggeri.

Vi var seks børn, hvoraf jeg var den ældste. Min far var arbejdsformand ved byggeri og vejarbejde. Han ville ikke arbejde for tyskerne (som jo ellers betalte godt). Da krigen var forbi, fik han af den grund en erkendtlighed på 2500 kroner, som de andre beboere havde samlet ind. Medvirkende til dette var måske, at min mor døde på det tidspunkt.

Krigen

Under krigen var huset omkranset af minefelter, løbegrave og pigtrådsspærringer (Se fotos næste side!). Desuden var der bunkers, små såkaldte ringstillinger, hver bemandede af 4-5 soldater. Herfra kunne de forsvare sig med maskingevær. Herudover var der skyttegrave og huler i jorden. Alt dette var led i forsvaret omkring lufthavnen, idet tyskerne åbenbart

Jørgen Schwartz

forventede en invasion af englænderne.

Fire af soldaterne var polakker tvunget ind i den tyske hær, og de kom i mit hjem og hørte illegal radio. Som tak forærede de min mor brændsel. Dette var der jo mangel på.

Den 4. maj om aftenen da vi i radioen hørte om tyskernes kapitulation, gik jeg ud og så ud over de tyske skyttegrave. En af mine kammerater var der også, og i kåthed sparkede han jord ned i hovedet på tyskerne, hvorefter de skød på ham og dræbte ham. (De havde nok ikke hørt om kapitulationen).

Efter krigen blev min far småentreprenør og arbejdede med oprydning efter tyskerne.

Skolegang

Vi var under den såkaldte vestjyske ordning, hvilket indebar, at vi om sommeren kun var i skole hver anden dag fra klokken 8 til 12. Om vinteren gik vi til gengæld hver dag

fra klokken 9 til 16.

Da jeg havde job som avisbud på Vestkysten, fik jeg en særordning, der gik ud på, at jeg kunne holde fri klokken 14.

Jeg hentede så på cykel aviserne i Vestkystens trykkeri, der dengang lå i Kongensgade. Min avisrute gik over Spangsbjerg, Gjesing, Tarp, Bryndum og Forum, så jeg kom til at køre ca. 50 kilometer på cykel hver dag.

Ud at tjene

Da jeg var den ældste af seks børn, måtte jeg i 14 års alderen ud at tjene hos bønderne for at klare mig selv.

Som sekstenårig skulle jeg en dag hente et læs roer men gjorde gård-ejeren opmærksom på, at vognen var medtaget og ikke ville kunne holde til læsset. Hertil fik jeg at vide, at det skulle jeg ikke blande mig i men gøre, som der blev sagt.

Da jeg var på vej hjem med læsset, skete der imidlertid det, som jeg havde frygtet: hjulene brød sammen, hestene blev forskrækkede og løb løbsk, mens jeg kom i klemme og blev slæbt med. Resultatet var et brud på den ene hofte. De næste tre år var jeg indlagt på hospital, bl.a. på Ortopædisk i København og Refsnæs Kysthospital. Da jeg kom ud havde jeg en stiv hofte. Først i 57 års alderen blev jeg hjulpet med en indopereret kunstig hofte.

Det blev for mig afslutningen på landbruget. Jeg læste så på Handelsdagsskole et år (og senere på aftenseminariet) og kom derefter til at arbejde en tid på kontoret hos min far. Senere var jeg i ni år sekretær på Skolepsykologisk Kontor i Esbjerg og fik godt kendskab til skoleverdenen. Dette kom mig til gode, da jeg senere var inspektør i

Mit barndomshjem – ligger endnu over for sø på Søndervangsvej

30 år på Esbjerg Tekniske Skole.

Foreningsliv i Gjesing

Som dreng dyrkede jeg som de fleste af mine kammerater gymnastik to gange om ugen i Gjesing Gymnastikforening.

I Ungdomsforeningen fik vi kulturelt stof fyldt på med højskolesangbogen, foredrag og kaffe bag efter. Dette foregik i Forsamlingshuset, og alle deltog. Der kunne være 40-50 unge sådan en aften, hvor fællesskabet var i højsædet. Ellers var det Gjesing Foredragsforening, der bar byens kulturliv.

Mit hjem "beskyttet" af tyske minefelter og pigtrådsspærringer

Tysk ringstilling udenfor mit hjem

Gjesing Idrætsforening

I 1949 kom der en ny sportsplads der, hvor Gjesing Centret nu ligger. Gymnastikforeningen ville ikke have en fodboldafdeling, og nogen spurgte mig, om jeg ville være med til at lave en boldklub. Det endte med, at jeg blev formand for det nedsatte udvalg, og jeg blev foreningens formand de første 16 år af dens levetid. Senere er jeg også blevet æresmedlem.

Da foreningen stiftedes i 1949, kan man jo hurtigt regne ud, at den lige har haft 50 års jubilæum, i dag under navnet Spangsbjerg Idrætsforening (SIF). (Senere i denne tekst

kommer der en forklaring på, hvorfor foreningen skiftede navn).

Idrætsforeningen fik succes lige fra begyndelsen. Mange meldte sig ind, og vi fik mange hold. Vi henvendte os til Gymnastikforeningen og spurgte, om de ville være med til i fællesskab at lave en sportsfest. Vi fik dette svar: - Ja, hvis I tager udgifterne, så tager vi indtægterne! Dette samarbejde blev der altså ikke noget af. Det kom så til at gå sådan, at Gymnastikforeningen døde, vi bestod.

Spangsbjerg Idrætsforening (SIF)

Som ovenfor nævnt, er det Gjesing Idrætsforening, der i midten af

Søen ved Stormgade, nord for Ringvejen. I baggrunden kan man skimte Jørgen Schwartz' barndoms-hjem. (Foto 1999: Poul Højbak).

50'erne skiftede navn til Spangsbjerg Idrætsforening (SIF). Dette skyldes, at vi fik mange medlemmer fra Esbjerg samt at en del af Spangsbjerg hørte under Esbjerg Kommune og resten under den daværende Bryndum Kommune (som jo også Gjesing var en del af). Dengang gik Spangsbjerg helt ind til det nuværende Vandrerhjem på Gl. Vardevej (Oprindelig var bygningen Arbejderhøjskole, senere Søfartsskole).

Bryndum kommune ville imidlertid ikke give tilskud til Idrætsforeningen, men det ville Esbjerg Kommune på betingelse af, at navnet relaterede til Spangsbjerg. Derfor skiftede vi navn i midten af 50'erne.

I 1955 vandt et hold i A-rækken det jyske mesterskab i fodbold.

Haveselskabet Skovbrynet

Omkring 1950 var jeg med til at starte Haveselskabet Skovbrynet. Gartner Thomsen solgte sin jord til Haveselskabet for ca. en halv million kroner. Det drejede sig om arealet omkring de nuværende veje Solglimtsallé og Skovbrynsallé.

Udstykningen begynder

Dette blev begyndelsen til Gjesings forvandling fra bondesamfund til del af et storbysamfund

I nævnte haveforening var jeg kasserer og medlem af bestyrelsen. Tanken var fra begyndelsen, at jorden skulle bebygges, men for at komme i gang, blev det som haveforening.

Der kom jo flere haveforeninger. Nummer to var på de arealer, der nu er bebygget af den gamle Gjesing Skole (nu Sygeplejeskole mv.). Derefter kom der en haveforening omkring Golfvej og Skovbakken.

Sjovt nok var det i begyndelsen grundene nærmest Nørreskoven, der var billigst. Når man tegnede sig for en grund, betalte man en leje på ca. 40 kroner om måneden.

Østerbyen og Vesterbyen

Før i tiden talte man om Gjesing Østerby og Gjesing Vesterby: Alt øst for Gl. Vardevej var Østerbyen, vestfor var Vesterbyen.

Der var det sjove, at der boede to Thue Thuesen i Gjesing, og for at skelne, kaldte man den ene "Thue Thuesen Østerby", og den anden "Thue Thuesen Vesterby". Da den ene imidlertid døde, kom man til at bringe et billede af den anden i avisen. Det var ikke så heldigt.

Fælles aktiviteter

Som før nævnt var der meget stor opbakning omkring aktiviteterne i Gymnastikforeningen, Ungdomsforeningen, Foredragsforeningen og Idrætsforeningen, og folk strømmede til, når der var dilettant i forsamlingshuset. Det samme var tilfældet, når der var gymnastikopvisning, ju-letræ eller baller i Idrætsforeningen.

Udviklingen i Gjesing

Den største revolution i Gjesing området har været udstykningen, begyndende med haveforeningerne. Der blev færre og færre og færre bøndergårde, og tilsvarende flere parcelhuse og andet. Denne udvikling skyldes jo i høj grad Esbjergs grundlæggelse i 1868 og den dermed følgende udvikling for hele området.

Poul Højbak

Fotos uden navn er venligst udlånt af Jørgen Schwartz.

Idrætsforeningens første 1. hold 1950.

Træk af Gjesings historie (8)

Spangsbjerg Mølle

Af Poul Højbak

Spangsbjerg Mølle og dens ejere har op gennem tiden spillet en stor rolle for lokalsamfundet. I landet som helhed har møllerne haft en afgørende funktion i industrialiseringen af landbrug og håndværk.

Denne artikel handler først og fremmest om Spangsbjerg vandmølle, men for at kunne beskrive den rigtigt, er det nødvendigt med en fremstilling af vandmøller generelt, deres historie, opbygning mv.

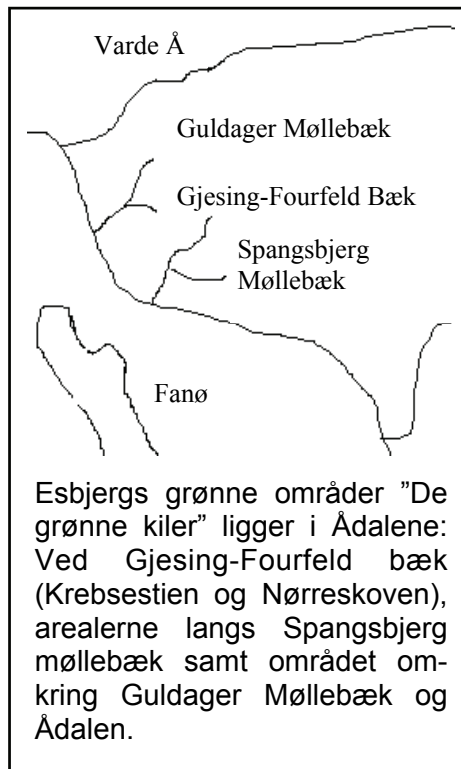
Vandkraft i Danmark gennem tiderne

Sammenlignet med fx Norge og alpelandene, er de danske vandløb kun små og kraftløse, men det er et faktum, at vandkraften i Danmark op gennem tiden har spillet en stor rolle.

Det er åer og bække, der har leveret drivkraft til de danske vandmøller.

I vort flade land er ådalene ikke særlig iøjnefaldende, men hvis du er opmærksom på det, er der for eksempel en meget tydelig sænkning af landskabet omkring Fourfeld Bæk. Dette kan bl.a. ses fra Ringvejen ved grænsen mellem Gjesing og Sædding/Fourfeld. Det er hævdet, at verdens første registrerede vandmølle fandtes o. 200 før Kristi fødsel i Bolle i Nordjylland. Der skulle være tale om en såkaldt skvatmølle, men påstanden holder vist ikke.

Derimod vides det med sikkerhed, at kendskabet til større møller i Danmark er blevet udbredt af munkene sammen med kristendommen.

Vandmøllernes opbygning og produktivitet

De første møller, som kendes fra o. Kristi fødsel, var små og simple. De kaldtes skvatmøller og var i brug også her i landet til o. 1700.

Navnet kom formodentlig af, at der kun skulle en lille skvat vand til at drive skvatmøllen.

Kokspang mølle, der omtales første gang 1446 har antagelig været en skvatmølle.

I en sådan mølle faldt vandet skråt ind på det horisontalt liggende vandhjul, hvis aksel havde fat direkte i den øverste møllesten og drejede den rundt mod understenen.

Da kværnstenene var små, krævedes der ikke megen kraft. Produktiviteten har naturligvis været tilsvarende begrænset.

Man har skønnet, at i stenalderen blev en tiendedel af arbejdskraften anvendt til at kværne korn. Set i det perspektiv er det tankevækkende, at selv en lille mølle kunne erstatte op mod 100 personers arbejdskraft.

Det antages, at der i Danmark har været en sådan skvatmølle i hver by og større gård.

Møllerne blev bygget, hvor åens fald var størst og om muligt i en snæver dal, hvor man let kunne etablere en møllesø ved opstemning af vandet.

I 1100-tallet fremkom større vandmøller med lodretgående vandhjul.

I nyere tid var vandmøllerne en betingelse for den voksende industri på land og i by.

Et almindeligt vandhjul udnytter 50-65% af energimængden.

De senere fremkomne vandturbiner udnytter 70-85 % af energien. Ved en vandmængde i minuttet på 18 m³ og en faldhøjde på 2 meter vil det svare til godt 6 HK – med nutidens målestok en beskedne effekt.

Vindmøllerne

Ved nogenlunde konstant vind (20 meters vindfang) har en mølles ydelse svaret til ca. 25 HK (6-8

På mindepladen står der:
Spangsbjerg Mølle med mølledam til højre, foto fra o. 1900.

Spangsbjerg Mølle

På dette sted lå indtil 1994 Spangsbjerg Møllegård. Avls-gården hørte til den tidligere Spangsbjerg Vandmølle der lå lidt længere mod øst ved den tilhørende mølledam. Vandmøllen nævnes første gang i 1427 og eksisterede som vandmølle indtil 1936.

I perioden fra 1859 til 1936 var der også vindmølle.

Nederst: Spangsbjerg Mølle efter et bemalet dørstykke fra Søgaard i Roushøje. Malet o. 1871.

tønder korn i timen). Regnbygger gjorde møllens gang ustadig.

Vindmøllernes produktivitet har været afhængig af beliggenheden, om der er fri vind til alle sider.

Spangsbjerg Vandmølle

Der er omtalt vandmøller her på egnen siden 1400-tallet, nemlig i Spangsbjerg (omtalt første gang 1427), Guldager (1433), Kokspang (1446) og Sønderris (første halvdel af 16. århundrede).

Spangsbjerg Mølle blev nedlagt 1936, og møllesøen blev udtørret, engarealet afvandet. Møllesøen er

i de senere år blevet genetableret.

Møllehusets ruin er fjernet, og på stedet er der rejst en boligafdeling med navnet "Spangsbjerg Møllegård". På en af bygningerne sidder den viste mindeplade (På billederne ser man kun vindmøllen!).

Spangsbjerg mølle og nogle af dens ejere

Møllen har haft skiftende ejere, bl.a. Bramming Hovedgård og kronen.

Ifølge mundtlig overlevering blev bønderne på et tidspunkt tvunget til at anlægge en dæmning til mølledammen.

Det vides, at hele Jerne sogn fik malet her i 1600-tallet. I 1838 formaledes 3060 tønder korn til mel og 1620 tønder til gryn (1 tønne korn = 139,1 liter).

Maturin Castesen, der var præst i Jerne 1700-1747, har ejet møllen. (Der er en mindetavle over ham i Jerne Kirke). Herefter begynder en opgangstid.

1761 tilhørte møllen Morten Spangsbjerg, og i slutningen af 1700-tallet var møllen nærmest et gods. Der hørte 14 fæstegårde ind under Møllen.

Mølleren har været kongelig privilegeret. Ifølge bevillingsbrevet kunne bevillingen ikke fratages ham, så længe han ikke nægtede at male for bønderne. Hans betaling for at male var en "toldkop" fuld. Dette svarede til 1/18 af det malede korn.

Møllen brændte 1834 og blev opbygget i mere tidssvarende skikkelse. Møllesøen var på det tidspunkt godt 18.000 m².

I 1852 overgik Spangsbjerg Mølle i tre generationer til en gammel møllerslægt, der har ejet de fleste af vandmøllerne i det vestlige af Ribe amt: Niels Hansen indtil 1865, hvorefter sønnen Hans Chri-

En tilgroet Spangsbjerg Møllesø 1998
Foto: Poul Højbak

stian Hansen overtog den. Som tredje generation blev Termann Tranberg Hansen i 1902 til 1917 den sidste egentlige møller på Spangsbjerg (- se foto!). Herefter overgik den til et konsortium, der omdannede Møllen til kartoffelmøllensfabrik frem til 1920'erne.

I 1859 blev der tilbygget en vindmølle, som malede hvede til flormel. Den havde datidens bedste maskiner og fik stor søgning fra omegnen. Der var foruden møller Hansen selv 2-3 møllersvende. Toldkornet anvendtes til studedefining i det tilhørende landbrug. Studene gav gødning, som forøgede det dyrkede areal.

Der afgik en vogn til Varde én til to gange om ugen indtil Esbjerg fik betydning. Da afsendte man to gange om dagen en fuldt belæsset vogn til byen. Før Esbjerg Valsemølle kom, forsynede Møller Hansen omtrent hele Esbjergs befolkning med brødkorn.

Elektriciteten og konkurrence bidrog til, at det gik tilbage for møllen. Den tilkoblede vandturbine leverede elektricitet til gården.

H. C. Hansen var en ægte vestjysk handelsmand, der bl.a. forsynede byggeriet af Esbjerg havn med sten. Dette førte til den folkelige talemåde: "Spangsbjerg-mølleren forvandler sten til brød". Han var endvidere interesseret i fine antikviteter.

Det var også ham, der solgte jord til Spangsbjerg Sanatorium,

Billedet viser den sidste møller på Spangsbjerg: Termann Tranberg Hansen.

Billedet er venligst udlånt af Kirsten Beiter Andresen.

og han spillede en stor rolle ved jordopkøb til Nørreskoven.

Holger Villadsen har ejet Spangsbjerg Møllegård efter at mølledriften var ophørt. Han rejste en møllesten med inskriptionen: "Her lå Spangsbjerg Mølle / Omtaltes første gang 1427 / Nedrevet 1941 / Møllens og egnens historie er uløseligt knyttet sammen."

Der har åbenbart ikke været møllestue på Spangsbjerg, for Termann Tranberg Hansen omtaler en bæk, hvor folk kunne spise deres mellemmad, mens kornet blev malet. De havde spændt hestene fra vognen. Om der var staldplads, meddeles der ikke noget om.

Som før nævnt blev Møllen nedlagt 1936. Under Hedeselskabets medvirken blev Spangsbjerg Møllebæk reguleret mellem banelinien og Møllen, og mølledammen og engarealerne blev udtørret. Der blev betalt 3000 kroner i erstatning for vandkraftens nedlæggelse.

Vandmøllen har været velfungerende, men har under tørkeperioder manglet vand. Det samme har været tilfældet ved frost om vinteren.

Møllernes rolle i det danske samfund.

Møllernes hovedopgave har været at omdanne kornet til dyre- og menneskeføde.

Mindre kendt er det, at de i vid udstrækning har været brugt til papirproduktion, uldspinderi og klædeforarbejdning, møntslagning, tilvirkning af krudt samt værktøjs- og våbenindustri (hammer- og drejeværker, smedning, slibning og polering af emner).

Mekaniseringen af landbruget begyndte med møllerne, og deres energihverredomme forsvandt efter 2. verdenskrig. De nye elproducerende vindmøller falder udenfor denne beskrivelse. (Det skal dog nævnes, at Danmark er absolut førende internationalt med vindmølleproduktion. Dette skyldes praktisk anvendelse af vindkraft samt forskning bl.a. på Askov Højskole).

Ejerne

I gammel tid var møllerne ofte ejet

Spangsbjerg Mølle eksisterer ikke mere, men for at få et indtryk af en vandmølle, bringes her et foto af Åbenrå Slotsmølle.

Foto 1998: Poul Højbak

af kongen, herremændene eller klostrene. Ellers har møllererhvervet i århundreder været privilegeret, og mølleren var en slags embedsmand, der ofte rangerede socialt lige efter præst og degn. Til møllen hørte som regel landbrug, så de fleste møllere har siddet godt i det økonomisk.

Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen (1843-1929) fortæller: "Forhen da mølletvangen bestod,

var mølleren en af de største i sognet. Når han kom til et samlag, tog alle huen af, tyssede, hvis nogen var lovlig højroset, og gjorde plads. Det hed: 'Der kommer mølleren'. Nu er forgyldningen gået af Sankt Gertrud. Man lægger knap mærke til ham og det hedder: 'Åh, det er ikke andet end mølleren'."

Nogle møller har været drevet af fæstemøllere, som ofte har været nødt til at have biindtægter ved fx at istandsætte landbrugsredskaber for bønderne.

Livet på møllerne

Møllen virkede ofte dragende på mange unge. Det var stedet, hvor der skete noget: Nyheder blev udvekslet, og der var ofte en munter stemning i møllestuen, hvor mølle-gæsterne opholdt sig og blev bespist. Møllestuen var ofte med murstensgulv, langbord og traditionel fast bæk. I gården og stalden var der et leben af gæsternes vogne og heste.

I nyere tid gik mange unge i lære som møllersvend efter konfirmationen. Læretiden varede 2-3 år, hvorefter man en tid blev forbundet. Om muligt gik man på teknisk skole, men egentlige lærekontrakter var der først tale om efter 2. verdenskrig.

Der fandtes en overgang en fagforening "Dansk mølleriarbejderforbund", men den fik aldrig rigtig fodfæste. Møllersvendene havde en efter forholdene høj løn, og de regnede sig for mere end blot almindelige arbejdere. Desuden boede og spiste de på møllen, ofte som en del af familien, og de følte derfor en vis samhørighed med bedriften.

Arbejdstiderne har været flydende, for der måtte produceres, når forholdene var til det.

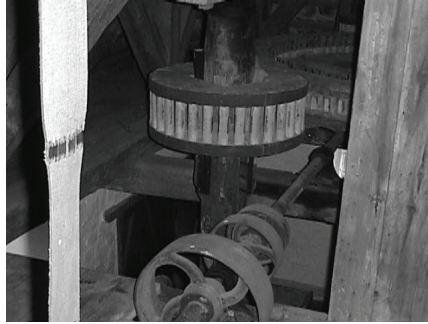
Møllerens indtjeningsmuligheder og beskatning

Møllerne var allerede fra de ældste tider forpligtet til at betale afgift til kongen eller kirken.

Ved matrikuleringer i 1600-tallet blev møllerne ansat til hartkorn ligesom jorden og betalte skat herefter. Møllerne blev i de såkaldte markbøger undersøgt, beskrevet og vurderet. Mølleriet blev privilegeret, og fri næring blev det først ved lov i 1852.

Som før nævnt var mølleren ofte en holden mand. Han fik 1/18 af kornet som betaling for at male det.

”Når mølleren mangler brød, er landet i nød!” Dette ord-sprog siger måske lidt om folks syn på mølleren.

Et kig på
kraftoverføringen
i en vandmølle
Foto 1998: Poul Højbak

Serien
”Træk af Gjesings historie”
fortsætter.

Eventuelle bidrag og
henvendelser
til
Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. th.
Tlf. 7515 8945

Træk af Gjesings historie (9)

Luftangrebet på Esbjerg Flyveplads søndag den 27. august 1944

Af Birthe Dahl og Poul Højbak

I serien "Træk af Gjesings historie" har vi tidligere været inde på forhold omkring Gjesing under 2. verdenskrig (nr. 3, Johan Andersen og nr. 7, Jørgen Schwartz). Denne gang bringer vi en øjenvidneberetning om luftangrebet på Esbjerg Flyveplads. - Først Birthe Dahls beretning - derefter fortæller vi lidt om baggrundshistorien.

Øjenvidneberetningen

*Birthe Dahl, Vidars Alle 3, 6705
Esbjerg skriver:*

Søndagsskolen lavede hvert år en julefest, hvor vi blev budt på varm cacao og smørboller, godteposerne manglede heller ikke. Om sommeren arrangerede de en udflugt, der som regel gik til Tarp kro, hvor de voksne drak kaffe i krohaven og vi børn fik en sodavand og et stykke kage, hvorefter vi legede forskellige sangleje, indtil turen atter gik ind til byen.

En sådan udflugt var min bror Kurt og jeg med på i sommeren 1944. Min mor var forhindret i at deltage, så hun havde fået en dame til at passe på os.

Vi børn kom til tiden nyvaskede, nystrogede og spændte på udflugtens oplevelser, men på netop denne tur, skulle det gå helt anderledes end det plejede.

Hestene var gjort pænt istand til turen med blomster ved ørerne, og hestevognene vi skulle køre med, var pyntet med grønne grene og blomster, der var stukket ned mellem det grønne på hver side af de to køretøjer.

Sommerudflugten den 27. August 1944 faldt på en meget smuk sommerdag, hvor mange esbjergensere var ude for at nyde sommeren og naturen ved enten skov eller strand. Udflugten skulle som sædvanlig gå til Tarp kro. Vi skulle mødes kl. 1330 hos vognmand Jacob Pedersen i Svendsgade, han skulle sammen med en anden køre os til bestemmelsesstedet.

Tyskerne havde under krigen beslaglagt flyvepladsen og en af gårdene (Solbakkegaard) der lå meget tæt ved pladsen. Begge disse steder blev denne eftermiddag bombarderet af engelske flyvere. Solbakkegaard var efter bombardementet næsten jævnet med jorden, og flyvepladsen med mandskab blev svært beskadiget.

Bedst som vi var kommet på plads i vognene og skulle køre, begyndte luftalarmen at hyle. Vi blev alle kaldt ned igen og sendt ind i stuerne hos vognmand Pedersens, men det varede ikke længe, inden luftalarmen blæste af, og de voksne skønnede, at vi godt kunne risikere at begive os ud på turen.

Der blev sunget glade sange under køreturen, der gik ud ad Stormgade, men vi nåede ikke vort mål. Da vi kom til broen, der går over banelinjen, lød luftalarmen igen. Flyverne

kom lavt ind over området, de blev kraftigt beskydt af tyskerne fra jorden, og vi kunne se nogle store røgskyer og noget der brændte lidt længere ude.

Der blev hurtigt taget en beslutning om, at det var alt for risikabelt at forsøge at nå Tarp kro.

Hestekøretøjerne drejede til venstre fra hovedvejen og ind på en smal grusvej, der førte op til en bondegård. Her bad vi om husly. Vi blev hurtigt lukket ind i stalden, hvor vi opholdt os under bombardementet.

Vi børn blev holdt hen med sange og fortællinger, jeg var for lille til helt at fornemme hvor alvorligt det var, men det at nogle af damerne græd, det havde jeg dog aldrig oplevet før.

En af damerne i stalden var ved at gå i panik, hun kom ind i stuen til værtsparret, hvor de prøvede at berolige hende, så uroen ikke bredte sig.

De voksne stod og fulgte slaget fra staldvinduerne, og så hvordan de engelske bombefly åbnede maverne og lavede bombetæpper over flyvepladsen, tyskerne svarede igen med kanoner og maskingeværer. Det var indimellem så kraftigt, at det føltes som om jorden skælvede.

Desværre så de også et engelsk fly, der blev ramt så kraftigt, at flyet

knækkede midt over og styrtede ned, en anden flyver blev ramt i halen, den tabte fart for så også at falde til jorden, halen fandt man senere i Gjesing på gårdejer Lønnes mark.

Det var ikke kun flyvepladsen, der blev ramt, der blev også kastet bomber på banelinien der går til Varde ca. fem kilometer uden for Esbjerg. Det var meget tæt på bondegården, hvor vi sad i stalden.

På samme tid inde i byen forsøgte min mor at komme ud til os, hun var naturligvis blevet meget bange, da hun hørte, at englænderen bombede flyvepladsen Hun cyklede ud ad Haraldsgade, så lød luftalarmen, og hun måtte søge ly i en opgang. Da sirenen tav, cyklede hun lidt videre, men hun nåede ikke væk fra Haraldsgade, inden sirenen atter lød. Hun blev nu lukket ind hos et ægtepar hun ikke kendte, de overtalte hende til at blive, til der var blevet ro og så vende om og cykle hjem, da hun alligevel ikke vidste, hvor vi var.

Vi blev i stalden til allersidst på eftermiddagen, og det var en noget afdæmpet udflugt, der kørte hjem ad Gl. Vardevej og tilbage til Svendsgade, hvor vi hurtigt skiltes efter at have bedt en bøn og sunget Altid frejdig når du går.

De følgende sommerudflugter gik ligeledes til Tarp kro, men nu under mere fredelige forhold, og hver

Tyske pigtrådsspærringer og minefeller ved Søndervangsvej.
Foto venligst udlånt af Jørgen Schwartz

Tysk ringstalling ved Søndervangsvej (Det nuværende Bilka-kryds).

Foto venligst udlånt af Jørgen Schwartz

gang vendte vi ind på gårdspladsen til det venlige ægtepar, der havde givet os ly for bomberegnen og råbte hurra for dem.

(Øjenvidneberetning slut!)

Esbjerg Flyveplads

Flyvepladsen i Kjersing eksisterede allerede inden krigen som en mindre dansk civil flyveplads på ca. 80 tdr. land. Søndag den 27. august 1944 ødelagde allierede fly den ved et omfattende dagsbombardement. Den kunne først tages i brug igen i 1948 og blev nedlagt som flyveplads i 1971 og forsvandt helt i 1981.

Fra april 1941 var der stationeret mindre tyske jagerstyrker for at beskytte den jyske vestkyst samt skibs-trafikken.

Befæstningsanlæggene omkring flyvepladsen strakte sig fra Andrup til syd for Tarp og vest for "Bilka-krydset" (Søen ved Søndervangsvej som omtalt af Jørgen Schwartz og Johan Andersen i tidligere artikler i serien).

Solbakkegaard

I 1942 stillede tyskerne krav om at overtage Solbakkegaard, som lå lige syd for Flyvepladsen. Ved hjælp af bl.a. stiftamtmanden i Ribe lykkedes det at få beslutningen udskudt, men 1. november 1943 blev gården beslaglagt. Tyskerne tvang ejeren - Holger Villadsen med familie - ud og gav gården navnet "Südhof". Tyskerne

fortsatte landbruget og ansatte en forvalter. Han blev dræbt, da gården blev bombet.

Der lå en tysk kommandobunker ved Solbakkegaard. Herfra blev de tyske luftværnsbatterier ledet.

Luftangrebet

Aktionen var det største luftangreb på dansk område under krigen. Det primære mål ved Berlin blev ikke angrebet på grund af dårlige vejrforhold. Der var flere overflyvninger før det endelige angreb på Flyvepladsen blev sat ind omkring klokken 15.

Angrebet blev sat ind i fire bølger. Der blev i alt kastet knap 150 tons bomber af op mod 60 bombefly støttet af jagere. Ét fly blev tabt og 10 allierede soldater savnedes. Ud over den nævnte forvalter, blev to andre danskere dræbt.

"Tyskerne skød ikke, før vi var på kanten til Flyvepladsen. Så brød helvede løs, himlen var sort af flak og sporlys!" - Således blev situationen karakteriseret af en af de allierede piloter.

Solbakkegaard blev totalt jævnet med jorden, ramt af adskillige fuldræffere, så det hele lignede et månelandskab. Familien Villadsen var uskadt, da de jo var tvunget ud og nu havde overtaget Spangsbjerg Møllegård.

Banelinien syd for Gjesing blev ødelagt under fjerde bombe-tæppe.

I tidligere artikler i serien har Johan Andersen og Jørgen Schwartz fortalt om Gjesing under 2. verdenskrig.

Serien "Træk af Gjesings historie" fortsætter.

Eventuelle henvendelser til Poul Højbak
tlf. 75158945
poulhojbak@mail.tele.dk

Træk af Gjesings historie (10)

Grønne områder og stiforbindelser

Af Poul Højbak

I dag har vi alle glæde af egnens grønne områder og stiforbindelser. De er jo ikke kommet af sig selv, og i denne artikel vil vi se lidt på nogle af de drivende faktorer frem mod målet: de grønne områder og stierne. Til sidst vil vi også skitsere nogle turmuligheder på disse stier.

Den første tilplantning

Som nævnt i "Træk af Gjesings historie (5)", har sandflugten været et stort problem i mange vestjyske egne. I bestræbelser på at dæmpe denne lykkedes det i 1850'erne for første gang at tilplante klitter med træer. Først var det bjergfyr, senere gran og løvtræer. Der opstod plantager, som foruden at dæmpe sandflugten også producerede brændsel og skaffede arbejde.

Hedeselskabet

Det Danske Hedeselskab stiftedes 1866 med det formål at fremme skovplantning og læplantninger i Jyllands hedeegne med videre. Hedeselskabet blev inspiration for andre, og efter at Esbjerg blev grundlagt (i 1868), var der også her mange fremsynede mennesker, der var aktive for at tilplante områder.

Plantningssagen her på egnen

I 1890 stiftedes plantningsselskabet "Esbjerg-Gjesing Plantage" (Senere "Nørreskoven"). Den første bestyrelse bestod af Skibsreder Ditlev Lauritzen, købmand Thorvald Nielsen, Dr. Bruun, direktør C. Breinholt, gårdejer P. Gregersen, møller H. C. Hansen og gartner Pedersen. Man rådede over 107 tdr. land, som man agtede at tilplante i løbet af 10 år.

Plantagen solgtes 1906: Sct. Joseph Søstrene købte 17,5 tdr. land

og anlagde her Spangsbjerg Sanatorium. Esbjerg kommune købte resten. Plantagen fik nu navnet "Nørreskoven".

Skibsreder Ditlev Lauritzen begyndte i 1902 arbejdet på det, der skulle blive til Vognsbøl Plantage.

Omkring 1935 opkøbtes arealerne til Krebsstien. Stien - der følger Fourfeld-Gjesing bæk fra Parkvej gennem Nørreskoven til Guldager station - er opkaldt efter foregangsmanden landsretssagfører A. C. Krebs.

Arbejdet på stien blev påbegyndt som nødhjælpsarbejde i 1941.

Hvorfor beplanter man?

Hedeselskabet og plantningssagen har haft stor betydning for frugtbarheden af den danske landbrugsjord. I dag beplanter man især af hensyn til følgende:

Sti som de ser ud de fleste steder.
Foto: Poul Højbak

1) Øko-systemet

Byområder udgør et ustabil økosystem på grund af forurening og ændret anvendelse af arealerne. Her optræder skovplantning positivt, idet denne regnes for at have stor klimamæssig værdi og kan være støjdæmpende og luftrensende. Der opnås forbedringer af naturmiljøet i hele egnen ved skov- og læplantninger.

2) Fritidsområder

Desuden har bybefolkningen et voksende behov for fritidsområder i det åbne land. Stadig flere mennesker har indendørs arbejde og ønsker derfor i deres fritid at kunne færdes i frie omgivelser i naturen.

Med beplantning fremskaffer man varieret udbud af muligheder for at tilfredsstille befolkningens behov for udøvelse af fritidsaktiviteter.

Før kommunesammenlægningen

Indtil kommunesammenlægningen i 1969 var Gjesing jo en del af Bryndum kommune. Allerede da var der gang i planer vedrørende grønne områder, idet Bryndum kommune eksempelvis var langt fremme i planlægning af Gjesing Nord området. Spangsbjerg Møllevej og "Vestervangskvarteret" var anlagt eller under udbygning.

Efter

kommunesammenlægningen

For at skaffe bybefolkningen flere fritidsområder i det åbne land, blev der på grundlag af "Egnsplan 1970" påbegyndt en mere detaljeret planlægning af de grønne områder med tilhørende stiforbindelser (Esbjerg byråds kulturudvalg).

Den grønne plan

Forskellige kommunale instanser arbejdede på at fortsætte denne udbygning. Man ønskede at realiseringen blev synkroniseret med byens udvikling i øvrigt. Den grønne plan blev udarbejdet, idet man tog hensyn til egnens landskabelige, naturvidenskabelige, historiske, undervisningsmæssige og rekreative værdier.

"De grønne kiler"

Ovennævnte plan fokuserede især på arealer mellem bebyggelsesområder langs vandløb, de såkaldte "grønne kiler". En vigtig målsætning for arbejdet var at kunne vejlede med hensyn til afgrænsning mellem bebyggelsesområder og ubebyggede grønne områder, samt at kunne give forslag til et system af landskabsstier. Planlægningen af byområderne og det åbne land skulle ses i sammenhæng.

Anlæg og vedligeholdelse

Grønne områder kræver en eller anden form for anlæg og vedligeholdelse. Den supplerende beplantning ønskede man foretaget

Trampesti over Fovrfeld Bæk syd for Gjesing Ringvej.
Foto: Poul Højbak

Sti ved viadukt under banelinien nord for Teknisk Skole
Foto: Poul Højbak

med træsorter, der har været hjemmehørende på egnen.

Ådalene

Vedrørende de brede ådale (fx Fovrfeld-Gjesing bæk) besluttede man, at indgrebene skulle være så små som muligt. Langs ådalene ville man så vidt muligt bevare landskaberne med engarealer og andre landbrugsarealer.

Stisystemerne

For at gøre de grønne områder tilgængelige for offentligheden og for beboerne i de tilstødende boligområder foreslog man som nævnt at udbygge et differentieret stisystem. Stierne er endvidere nødvendige for at optage det slid, der opstår hvor mange mennesker færdes.

Stierne opdeltede man efter funktion med to hovedformål: 1) Stier overvejende til transport, herunder stier langs bilveje, og 2) Stier overvejende til rekreative formål, henholdsvis med fast belægning eller uden - (Trampestier").

De første var tænkt til cykel-, knallert- eller gangtrafik a) fra hjem til skole eller børneinstitution, b) fra bolig til indkøbscenter eller c) fra bolig til arbejdsplads. De andre stiers formål skulle være cykel- eller gåture foretaget som rekreation.

Turmuligheder på stierne

Efter denne korte gennemgang af nogle faser i tilblivelsen af egnens grønne områder og stier, vil vi gå over til at nævne nogle af stisystemernes rige muligheder for (med udgangspunkt i Gjesing) at komme rundt på cykel eller til fods.

Cykelstikort

Kommunen har udgivet et kort over cykelstier i Esbjerg og omegn. Det kan erhverves bl.a. på Turistkontoret. Med kortet i hånden har man et godt overblik over turmulighederne.

Bytur ad grønne stier

Tidligere har man kunnet følge mange forskellige stier gennem Nørreskoven, men som følge af stormen 3. december 1999 er der stadig mange steder spærret af væltede træer. Forhåbentlig bliver der snart ryddet og farbart igen.

Man kan tage cyklen til Esbjerg bycentrum og næsten hele vejen køre ad grønne stier. Følgende tur er nu passabel: Hvis man bor hensigtsmæssigt for det, kan man starte ved Poppelvangen/Gjesing Ringvej og køre sydpå ad Krebsstien (langs skovbrynet/Fovrfeld bæk) frem til Parkvej.

Følg Parkvej ca. 150 meter i retning mod Gl. Vardevej. Tag stien sydpå gennem Strandskoven. Kryds Vognsbøl Engvej og følg betonstien (fra tyskertiden). Kryds Gl. Vardevej og følg stien gennem Vognsbølparken. Kryds Stormgade og følg stien det sidste stykke

Sti i Nørreskoven.
Foto: Poul Højbak

frem mod Strandby Kirkevej. Herfra kan man følge Jyllandsgade eller de øvrige "stille veje" frem mod bycentrum.

Mod Guldager Plantage ad Krebsstien

Man kan følge Krebsstien (der jo følger vandskellet ved Fovrfeld bæk) hele vejen frem mod Guldagervej. Undervejs kommer man gennem en viadukt under Vestkystvej.

Kryds Guldagervej og følg Guldager Stationsvej frem til afkørsel mod Guldager plantage. (Her kan det anbefales at besøge jernalderlandsbyen for at få et levende indtryk af bolig- og livsformerne her på stedet omkring Kristi fødsel).

I stedet for at følge Krebsstien hele vejen, kan man fra Gjesing Ringvej bruge de forskellige stisystemer gennem Gjesing Nord frem til viadukten under Vestkystvej.

Mod Tarp

Stierne mod Tarp er af kategorien "overvejende til transport". Start ved "Bilka-krydset" på vestsiden af Stormgade. Følg stisystemerne. Kør gennem viadukten under Stormgade og følg stierne mod Tarp.

Langs Spangsbjerg Møllebæk til Kvaglund

Start ved Gjesing Fritidscenter/Sygeplejeskolen og følg stierne og kør gennem viadukten under Stormgade. Følg veje og stier sydpå forbi vandværket. Følg stierne østpå gennem den lille lund nord for Teknisk Skole. Kør gennem viadukten under banelinien og følg stierne mod Kvaglund.

Mod Menneskeskulpturen ved Fiskerimuseet

Man kan også følge Spangsbjerg Møllebæk "med strømmen" fra Mølle dammen ved Spangsbjerg Møllevej. Følg stien sydpå ved Niels Bohrsvej gennem Nørreskoven. Kryds Parkvej og følg stierne gennem Vognsbølparken og Strandskoven. Følg Vognsbøl

Engvej og Gravlundvej samt sti ved Gravlunden mod Sædding Ringvej

Andre ture på egnen

Der er også turmuligheder ad stier mod Sædding strand og Hjerting. Fra Guldager Stationsby er der stier og "stille veje" mod Sjelborg og Marbæk.

En venlig tanke

Til slut kan vi så sende en venlig tanke til alle de mange mennesker der gennem tiderne på forskellig måde har medvirket til at skabe disse gode faciliteter.

Serien
"Træk af Gjesings historie"
fortsætter.

eventuelle henvendelser
til

Poul Højbak
tlf. 75158945
poulhojbak@mail.tele.dk

Træk af Gjesings historie (11)

Gjesing Kirke og sogn

Af Poul Højbak

Der er kirkeligt set sket utroligt meget i Gjesingområdet i de senere år. I denne og en følgende artikel vil vi se nærmere på Kirken og dens rolle i lokalsamfundet.

Gjesing Sogn

Oprindeligt var Gjesing som bekendt en del af Bryndum sogn og hørte til Bryndum Kirke. På grund af hurtigt voksende befolkningstal fik Gjesing i 1974 en foreløbig kirke - en såkaldt vandrerkirke - og i 1977 sit eget menighedsråd som et distrikt i Bryndum sogn. Endelig i 1979 blev Gjesing ved kongelig resolution et selvstændigt sogn. Samtidig oprettedes en stilling som sognepræst og en stilling som residerende kapellan for Gjesing menighed. (I øvrigt var stavemåden indtil for nylig Gesing Kirke).

Vandrekirken

Vandrekirken toges som nævnt i brug i december måned 1974. Den var beliggende på Bævervej (foran den nuværende kirke. Dette sted er i øvrigt sognets højeste punkt!). Den var på i alt 175 m², hvoraf 100 m² udgjorde selve kirkerummet. Der var 112 stolepladser (feltstole), og belysningen bestod af kinesiske rislamper. Kirken var ret primitiv, men fungerede udmærket. Den bestod af elementer, der kunne pilles ned og sættes op igen. Prisen var 390.000 kr.

Vandrekirken har været brugt flittigt. I snit er der kommet 70-80 mennesker til gudstjenesterne. Til visser har de fleste dog foretrukket Bryndum Kirke.

Fra landsbysamfund til forstadssogn

Hanne Sander var først præst i Bryndum sogn med Gjesing som

særligt arbejdsområde. I 1979 blev hun sognepræst i det nye selvstændige Gesing sogn. På samme tid blev hendes mand Eberhard Harbsmeier ansat som residerende kapellan. Ægteparret flyttede samtidig ind i den nyindkøbte præstebolig Lundebakken 13.

Dengang boede der 7.500 indbyggere i området. I den tidligere landbrugsjord skød der det ene parcelhus op efter det andet. Som nævnt tidligere i denne artikelse-rie, foregik der også et omfattende byggeri af almene boliger i Gjesingområdet (i alt 1232 lejligheder i årene 1976 til 1987).

De ting, der skete i sognet var ikke blot er af nyere dato. Der var forbindelseslinier tilbage til det oprindelige Gjesing. Disse varetoges fx af idrætsforeningen, svømmeklubben, foredragsforeningen, husholdningsforeningen samt af politiske foreninger og spejderarbejde: KFUM- og KFUK-spejderne, FDF/FPF. Endvidere havde KFUM og KFUK civilt børne- og

ungdomsarbejde samt "fredagsfamilien". Der var et godt samarbejde mellem det kirkelige børne- og ungdomsarbejde, præsterne og menighedsrådet. Det manifesterede sig bl.a. i hyppige familiegudstjenester.

Sognets tilbud

Et aktivitetsudvalg bestående af menighedsrådsmedlemmer og præsterne tog sig af de sognekirkelige arrangementer: Åbent hus eftermiddage med foredrag og lignende, sogneaftener med kirkelige og folkelige emner, samt studiekredse i litteratur og bibelske emner. Konfirmanderne havde deres egen klub, og der var møder for dåbsforældre.

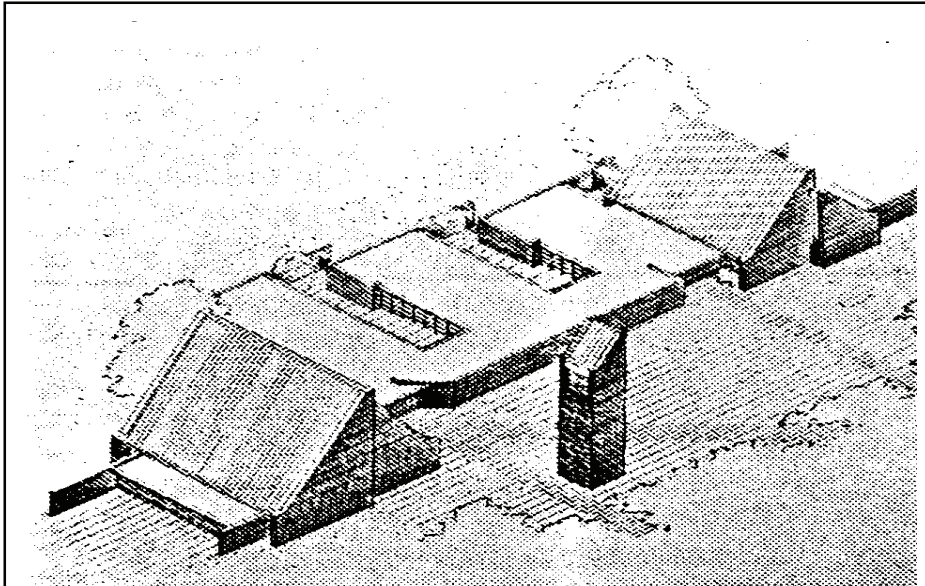
Den ny kirke

Menighedsrådet udskrev i 1979 en arkitektkonkurrence vedrørende byggeri af en ny kirke. Der var fire indbudte deltagere, og vinderprojektet var udført af Keld Wohlert og Niels Munk, Solrød Strand (syd for København). Selve byggeriet var forudsat at skulle koste 5,5 mill. kroner. Hertil regnedes med et lignende beløb til "alt det løse".

I programmet forud for projekt-konkurrencen var det understreget, at byggeriet skulle være af arkitektonisk og byggeteknisk kvalitet, velproportioneret og harmonisk, indeholde en række funktionelle hensyn samt give tilfredsstillende løsninger med hensyn til anlæg og drift.

Dommerkomiteen heftede sig især

- Man kan på tegningen tydeligt se gangstrøget, der forbinder menighedssal og kirke samt "kam-bygningerne", der indeholder kontorer og konfirmandstuer.

ved, at vinderprojektet havde taget hensyn til indpasningen i det flade vestjyske landskab.

Af andre kommentarer til projektet kan nævnes: - planen er enkel og overskuelig! - Bygningen afspejler kirkens rolle i dagens Danmark idet den er en ny udgave af den fortrolige byggeskik, der kendetegner vore kirker fra fortiden! - Kirken markerer sin identitet i forhold til den omgivende bebyggelse! - Projektet udtrykker konsekvent stræben mod forenkling i udformning af planen og i valget af former, materialer og farver! - Projektet vil blive en god ramme om kirkelige handlinger og et alsidigt menighedsliv!

Der var også kritiske bemærkninger til projektet, idet der var regnet med indgang fra nord. Derfor måtte man spejlvende planen. Våbenhuset måtte også ændres på nogle punkter

Lokalplan for området

I forbindelse med kirkebyggeriet skulle også indarbejdes placeringen af det kommende Gjesing Center, som skulle opbygges på sportspladsen (mellem forlægningen af Gl. Vardevej og kirken).

Der skulle også sættes plads af til børneinstitutioner.

Byggeriet af kirken

Byggeriet startede 1. november 1980. den indbudte licitation gav en samlet håndværkerpris på 6,5 mill. kroner, hvilket var under det budgetterede. Det blev otte lokale firmaer, der - sammen med et enkelt udenbys firma - skulle bygge den nye kirke.

Indvielse og festuge

Ved indvielsen deltog bl.a. kirkeminister Elsebeth Kock-Petersen og biskop Helge Skov samt omkring 100 indbudte gæster.

Efter indvielsen og biskoppens indvielsestale, var der prædiken ved sognepræst Hanne Sander. Som afslutning blev der af et sammensat kor sunget en motet komponeret af kirkens organist Lars Emig. Koret blev ledet af Lars Emig.

For at vise sognets beboere, hvad kirken kunne bruges til, var der desuden festuge med åbent hus, lysbilleder, udstillinger og forskellige arrangementer.

Kirken

Bygningen er på 849 m² i stueplan plus 169 m² i kælder (til depoter

og spejderlokaler). Der er i kirken omkring 175 faste pladser. Desuden kan der sættes stole ind, så kirken kan rumme i alt ca. 300 personer.

Altertavlen (et vævet tæppe med inskriptionen "Gud kalder - stille dog") er af Jette Nevers. Hun har også lavet tæppet over prædikestolen med ordene "Gud med dig tale vil". Begge tekster er fra Brorsons salme "O, lytter til, I folk".

Tæpperne er lavet efter en konkurrence udskrevet af menighedsrådet. I betingelserne indgik, at arbejdet skulle rumme kristen symbolværdi samt kunne indgå i en helhed med kirkerummets indretning og inventar. Kompositionen i midten er et græsk oldtidskors, vævet med en lysende blå farve, himlens farve.

Altersølvet er - ligeledes efter konkurrence - lavet på Bent Gabrielsens guldsmedie i Kolding. Den gennemgående dekoration er korsmotivet fra altertæppet.

Døbefonden er lavet af Schøler, Nykøbing F.

I begyndelsen måtte man nøjes med det firstemmige orgel fra vandrekirken. Det nye på 19 stemmer blev leveret af Bruhn og Søn, Rødekro.

Klokketårnet har to klokker med vers af Ole Sarvig: "Jeg taler om dit håb kalder til fred og dåb", og "Du som færdes her: En glæde er dig nær".

Kirken blev i 1983 af Esbjerg Byfond præmieret for god arkitektur.

Serien
"Træk af Gjesings historie"
fortsætter

Eventuelle bidrag
eller henvendelser til

Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. th.
tlf. 7515 8945

Træk af Gjesings historie (12)

Kirke og tro lokalt gennem tiderne

Bryndum Kirke

Af Poul Højbak

Som nævnt i sidste artikel var Gjesing en del af Bryndum sogn frem til 1979. Derfor vil vi i denne artikel se på Bryndum kirke.

Kirkens historie i Danmark

Kirken i Danmark - og med den Bryndum sogn - har i store træk gennemløbet følgende faser:

- ❑ Mission i vikingetiden.
- ❑ Den romersk-katolske kirke i middelalderen.
- ❑ Den lutherske reformation (1536) og enevældens statskirke.
- ❑ Folkekirkens oprettelse ved Grundloven i 1849.

Sognet i oldtiden

Sognet har i oldtiden været forholdsvis tæt befolket, hvad 180 gravhøje på sognets jorder - deriblandt én på kirkegården - vidner om. I sognets nordligste by, Forum, er fundet en af de første almindelige stensætninger til dødes begravelse.

Det antages, at der allerede før år 1000 har været bygget trækirker her på egnen, men man har dog ikke fundet rester af dem. Formentlig har der ligget en trækirke mellem de to bronzealderhøje (Foruden den ovenfor nævnte høj på kirkegården, lå der indtil 1870 også én ud for indgangen til kirkegården).

Sagn om Bryndum kirkes opførelse

"Kirken siges at være bygget af tvende kæmper, som skal være

I billedets forgrund ser man den omtalte gravhøj, hvori de to kæmper ifølge sagnet skulle være begravet.

(Foto 2000: Poul Højbak)

begravet i højen inde på kirkegården øst for koret. Det kunne være lige så rimeligt, at de var begravet i sakristiet; thi ville de gøre så store opofrelser for kristendommen og være den så hengiven, at de ville bygge kirken, så er det mindre rimeligt, at de ønskede sig begravet efter hedensk skik i høje af jord i stedet for nær ved kirken, som de selv havde bekostet; og hvem er vel mere berettiget til det end de tvende, som selv havde bygget kirken?"

Trækirkerne brændte mange steder, og over hele landet tog man fat på at erstatte dem med stenkirker. Op mod 2000 kirker landet over vidner om denne store kirkebygningstid.

Bryndum kirke

Stenkirken menes at være påbegyndt i 1240'erne. Byggestilen viser træk af både romansk og unggotisk.

Kirken, der siges at være en af Jyllands fornemste kvaderstensbygninger, har nok oprindelig bestået af koret og to hvælvinger. De øvrige hvælvinger samt tårn og våbenhus er bygget til senere.

Stenmesteren og hans svende

Det meste af kirken er udvendig opført af granitsten, opsamlet i omegnen. Disse sten blev oprindelig ført hertil af istidernes gletchere fra Norge og Sverige. På store slæder med okseforspand er de blevet slæbt til byggepladsen, hvorefter stenmesteren og hans svende kunne gå i gang med at tilhugge stenene. Det har krævet målbevidst flid at lave et sådan bygningsværk med den tids hjælpemidler.

Munkesten og buer

Kunsten at bygge stenkirker er ført hertil af munke, som bl.a. lærte os at lave sten af ler, munkesten.

Kirkerne fra den tid er i den romanske stil, benævnt således, fordi den stammer fra Rom. Den kaldes også rundbuestil pga. de halvrunde buer

over vinduer og døre.

Et andet særpræg ved byggestilen er de metertykke mure og de små og højtsiddende vinduer, som gjorde kirken til et tilflugtssted i de mange ufredstider i middelalderen.

Andre byggematerialer

Det øverste af tårnet er af mursten. Den indvendige mur består hovedsagelig af tufsten, en vulkansk sten fra Rhinområdet. Disse sten er uden tvivl sejlet hertil, måske gennem Alslev-Forum å.

Oprindeligt har skibet haft bjælkeloft, som senere er blevet erstattet med de nuværende hvælvinger.

Taget på kirken har fra begyndelsen været stråtag indtil det blev afløst af bly. I 1890 blev stengulvet erstattet med bræddegulv.

Omkring 1900 bliver kirken for første gang opvarmet under gudstjenesten, og i 1902 blev den forsynet med orgel.

Kong Kristian d. 3

Som det fremgår af billedteksten under foto af mindestenen gæstede kong Kristian d. 3. med stort følge sognet i reformationsåret 1536 og igen i 1539.

Krige og forfald

Under 30-års krigen 1618-1648 og i den påfølgende krig mod Sverige 1657-59 led sognet forfærdeligt. Bl.a. præstegården blev udplyndret og ødelagt, og i sognets forskellige byer var kun enkelte gårde tilbage.

I de påfølgende 200 år forfaldt kirken. Den blev restaureret i årene 1858, 1890 og 1927.

Stendiget

Om en tilmuret indgangsdør går det sagn, at den blev muret til, fordi der om sommeren

På stenen, der er rejst ved siden af forsamlingshuset, står der:

Denne sten som har henligget foran Bryndum Kirkes indgangsdør rejstes til minde om Kong Kristian d. 3. der ved en kirkerigsdag 1536 indførte reformationen og samme år - og atter i 1539 - med stort følge gæstede sognet, passerede Ryttervejen, der gik over sognets jorder og da var forbindelsesvej mellem Ribe og Varde.

Foto 2000: Poul Højbak

samledes så mange hugorme, at kvinderne var bange for at gå ind. Dengang lå kirkegården hen som lynghede, og stendiget var god yngleplads for hugormene.

Stendiget led senere overlast, idet sten derfra af de private kirkeejere blev solgt til bygningen af Esbjerg havn, og midlertidigt blev der rejst et pigtrådshegn. Dette førte med sig, at Bryndum i omegnen omtaltes som "stedet, hvor de hegner for de døde med pigtråd."

Ufred

En anden forklaring på den ovenfor nævnte tilmurede dør er, at våbenhuset blev bygget, da der op gennem middelalderen næsten altid var ufred med røveri og plyndring. Heraf kommer navnet våbenhus: det sted, hvor mændene under kirkegang kunne skille sig af med deres våben.

Kirkens ejere

Gamle dokumenter siger til eksempel, at Bryndum Kirke i 1697 ejedes af amtmand over Bøvling Amt Jørgen Gubbe Kaas. Man kan også se, at Kirken ofte har skiftet ejer. Disse private ejermænd har tit været bosiddende udenfor sognet, og de har haft kirken som en forretning, der helst skulle give den størst mulige fortjeneste.

I 1875 blev kirken overdraget til "en del mænd i sognet" for en købesum af 24.000 kroner. Der blev dannet et interessentskab, som valgte en mand - en såkaldt kirkeværge - til at administrere kirkens midler samt tjende og vederlag for pligtarbejde til Kirken.

Foruden kirketienden var enhver i sognet bosiddende mand med hartkorn (jord) skyldig at udføre pligtarbejde til Kirken.

Der var en vis misundelse i sognet overfor kirkeejerne, selv om det aldrig har været nogen strålende forretning, og i 1933 blev Kirken selvejende, idet interessentskabet overdrog den med alt tilbehør til menighedsrådet for 12.000 kroner plus kirkeejernes restgæld.

Sømærke

Kirken ligger højt, og dens tårn har tilbage i tiden været sømærke for indsejlingen til Hjeriting. Der var rejst et mærke på Sædding Strand. Når dette

holdtes i flugt med Bryndum kirketårn, kunne man sejle ret ind i Grådyb. Af den grund var der en klausul, at kirkens tårn ikke måtte nedrives.

Menigheden i begyndelsen af 1900-tallet

I en beretning fra 1925 om sin tid i sognet har pastor Tage Møller en rammende omtale af menigheden:

"Menigheden i Bryndum Sogn holdt fast ved gamle kirkelige traditioner, som var lidt fremmede for mig. Når præsten gik på prædikestolen, rejste den sig op. Det havde jeg aldrig set før, og første gang gav det et lille sæt i mig, men jeg tænkte så, at det var deres måde at byde mig velkommen på.

Men næste søndag gentog det sig, og det blev ved. En gang spurgte jeg så Anton Gregersen, hvorfor de rejste sig, når jeg gik på prædikestolen, det ville jeg hellere, de lod være med. Da svarede han: 'De må da ikke tro, det er Dem, vi rejser os for; det er for Ordet, de skal forkynde.'

Det var et godt svar; det satte mig på plads, også overfor den store opgave at forkynde Ordet. Jeg har aldrig siden protesteret mod denne gamle skik."

Pastor Bue Bennike beretter om sin menighed:

"Så havde vi da vor gerning blandt vestjyder. Det er et prægtigt folkefærd. De vil gerne høre. Og de vil gerne høre noget, der kræver tænkning, og ikke blot henvender sig til følelserne. De er solide. Man kan stole på dem. Og de er kirkelige, måske noget konservative og traditionsbundne. De er sindige og langsomme i det. De er ikke så lette at komme ind på livet af, hjertet har de ikke på læberne. Har en vestjyde oplevet noget, han er optaget af,

siger han ikke: 'Det var storslået, herligt, bedårende', men 'Det kunne have været værre.' Det er en stor ros af en vestjydes mund.

(.....)

Og så var pastoratets folk jo på en god måde en ensartet befolkning, næsten udelukkende landbefolkning (Kun den sydlige del af Bryndum sogn var ved at præges af byen)." (Citat slut).

Den sidste bemærkning gælder jo især Gjesing, som var ved at blive en del af et storbyområde.

Kirkens rolle i samfundet i dag

I dag befinder kirken sig i et verdsliggjort samfund. Denne verdsliggørelse begyndte med reformationen og kulturradikalismen i slutningen af 1800-tallet. En af Kulturradikalismens mærkesager var, at mennesket som individ helt kunne frigøre sig fra religionen og kristendommen.

Tidligere var kirken en selvfølgelig del af befolkningens liv, men verden har i dag stort set frigjort sig fra kirkens budskab. Kristendommen lever også på politiske principper, idet der er en nær forbindelse mellem den politiske magt og kirken. Folkekirken er grundlovsfæstet og støttes af staten.

I det almindelige Danmark er Kirken stadig en fast ramme om tilværelsen. De fleste har brug for de kirkelige traditioner, men man må sige, at der er et overvejende passivt forhold mellem kirke og folk.

Eventuelle bidrag og henvendelser vedrørende serien til:

Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. th.
Telf. 7515 8945

Træk af Gjesings historie (13)

Veje og transportforhold i lokalområdet gennem tiden

Af Poul Højbak

De tidligste tider

De første veje på egnen har formentlig været rensdyrenes trækru-ter (efter istiden, ca. 11000 f. Kr.), som vestpå har fulgt ådalene. Rensdyrene har haft følgeskab af de første beboere, nemlig småflokke af jægere, som var afhængige af rensdyrene.

Omkring Kristi fødsel har man haft studetrukne køretøjer, og der har været en vis trafik af handelsmænd fra romerriget.

Vikingetiden

I vikingetiden har der været markedspladser, hvor land- og vandveje mødtes. Bønderne strømmede til med deres varer og mødtes med vandrehåndværkere og handelsfolk. Unge mænd har samlet sig i bådelav, som drog på vikingetog. Der er tegn på, at der har været vikingeskibe i den nuværende Vognsbølsparken, som på den tid var en havbugt.

Mange af vore ældste landsbyer - heriblandt Gjesing, Kjersing og Bryndum - har eksisteret i vikingetiden, men vejene imellem dem var dårlige og kun markeret som spor.

Middelalderen

I middelalderens landsbyer har man haft bygader. Spangsbjerg har sikkert fået sit navn efter den spang (smal bro), der førte over bækken ved Spangsbjerg Mølle. Møllen er omtalt første gang i 1427, og hertil har omegnens bønder kørt deres korn for at få det malet. Ellers har hver landsby dannet et lille samfund for sig. Gårde-

ne lå tæt sammen, og jorden blev dyrket i fællesskab.

Den nyere tid

Ryttervejen, der også kaldtes den gamle Kongevej, gik gennem Bryndum sogn. Som nævnt i en tidligere artikel rejste Chr. III. to gange (1536 og 1539) ad denne vej. Bryndums beliggenhed ved Ryttervejen forårsagede, at sognet led meget under svenskekrigene. Svenskerne drog gennem sognet og brændte og skændede. Præstegården og en mængde bøndergårde blev brændt ned til grunden.

En anden vej, som har haft stor betydning, er vejen fra Varde gennem Bryndum og Gjesing. Vejen blev brugt til postdiligencen, som besørgede post fra Varde til Strandby Kro og Fanø samt brev-samlingstedet i Kjersing. Vejen benyttedes også af kræmmere, smuglere og andet godtfolk. Ligeledes fungerede vejen som kirkevej til Bryndum og til folks indkøbsture til Varde. Vejen gik også under navnet Gl. Kjersing Kirkevej.

I slutningen af 1700-tallet var der problemer med manglende skoler og derfor alt for lange skoleveje.

Åer og sejlads

Det menes, at byggematerialer til Bryndum kirke (omkring 1240) blev sejlet hertil gennem Alslev-Forum å (landet lå lavere den-gang!).

Evertsejladsen i Vadehavet og åerne falder i to perioder, nemlig ca. 1770-1830 samt omkring 1870, hvor everten blev anvendt i forbin-

delse med opbygningen af Esbjerg havn.

Transport af varer over land var besværliggjort af, at vejene var få og dårlige. Transport med stude og vogn gik langsomt. Som handelsvej var søvejen vigtigere. Den lokale transport i Vadehavsregionen skete med små fladbundede lægtere eller everter. På grund af deres flade bund kunne de ligge på vaden ved lavvande, og bøndernes vogne kunne køre ud til dem og laste og losse.

Lægterne benyttede bl.a. Hjerting og Varde Å og de andre sydvestjyske åer. Skipperne, der desuden ofte medvirkede til smuglertrafik, kunne hyre pramdragere til at trække båden.

Der var dog kun et fåtal lægtere beskæftiget samtidig i Vadehavsregionen, så de kunne ikke kompensere for de dårlige vestjyske veje. Lægternes rolle udspillede, da markedsøkonomien slog igennem. Fremtiden var ikke evertens, men dampskibets og jernbanens.

Åløbene var en hindring for transport over land. Der fandtes fx en trækfærge over Varde å (ved Tarphage). Det var nærmest en slags tømmerflåde, der kunne transportere bøndernes køretøjer.

Diagonalvejen ("Tingvejen", påbegyndt i 1930) følger en beskedent højderyg, der samtidig danner vandskellet mellem de små vandløb, der søger sydøstpå mod Sneum å og dem, der søger mod nordvest til Varde å.

Udskiftningen

I Bryndum fandt udskiftningen sted 1784, og der blev bl.a. nedfældet bestemmelser om vejenes anlæggelse, istandsættelse og vedligeholdelse.

På samme tid hedder det: "Christen Smed Klager at Hand skal fare igennem Niels Sørensens Enkes lod, og at til denne vej ikke er aflagt meere end en Een- spor Vei, saa Tvende vogne ikke kand kiøre hverandre forbie."

Gjesing bestod før udskiftningen i 1788 af 16 gårde og 10 huse.

Det gamle landsbyfællesskab ophørte, og mange flyttede gården bort fra landsbyen og ud i deres nye markområder.

Vejforordningen 1793

Vejnettet blev inddelt i tre klasser: 1) Hovedlandevejene, som bandt landsdelene sammen, 2) De mindre landeveje, som gik fra købstad til købstad, havn eller ladeplads, og 3) biveje eller sogneveje.

Vejanlæg blev betragtet som en militær opgave.

Den gamle vestjyske hovedvej kom nordfra og gik over Skjern å ved Tarm. Her delte den sig mod henholdsvis Vejle og Varde.

Post- og persontransport

Tidligere tog postvæsenet sig både af brev- og persontransport. Fra ca. 1840 skete der forbedringer, så posten kom hyppigere frem, og der tilstræbtes persontransport i lukkede vogne. Der var ingen postudbringning. Man måtte selv hente posten ved en poststation (Kjersing eller Strandby Kro). Det var almindelig brugt, at man gav en person "bærepeng" for at hente posten og foretage andre ærinde.

1849 blev der for første gang sendt post fra Hjerting til England.

Omkring samme tidspunkt drøftedes det i amtsrådet at udbedre vejen mellem Hjerting og Kolding. Dalgas havde understreget betydningen af, at "en sådan vej ville på en vis måde have sat Vesterhavet i forbindelse med Østersøen."

Der var også på dette tidspunkt mange klager over vejene, som fx: "Man kan dårligt nok køre en tom vogn igennem for ikke aldeles at forslæbe trækdyrene."

Amtets vej mænd havde nok at se til. De skulle inspicere vejen og "samle fra vejbanen de løse sten, som måtte findes på samme, samt ituslå på stedet de enkelte større sten, som måtte rage frem på banen."

Fra Postvæsenets køreplan ved man, at det i 1863 tog 11 timer i åben vogn at rejse fra Varde over Grindsted til Vejle.

I 1906 blev der ombæring af post alle hverdage overalt i landet. Der var postkontorer i Ribe og Varde helt fra før 1700.

Sognets veje

De fleste biveje var gamle markveje der ved udskiftningen omkring 1800 blev til sogneveje. De lokale veje skulle sognet selv vedligeholde. Sognerådene måtte udkommandere folk til at oprense grøfterne og udbedre skader. Sogneboerne måtte ofte afgive vogn og hest samt en karl til arbejdet. På grund af forsømmeligheder måtte man nogle steder pålign udgifterne til vedligeholdelsen på beboerne.

Landbrugets ændrede driftsformer

I det gamle bondesamfund havde der ikke været stort behov for veje. Det var den økonomiske udvikling indenfor landbruget, der for alvor

skabte et behov for bedre vejforbindelser.

Fra omkring midten af 1800-tallet fik bønderne brug for at transportere flere varer til byerne, og de købte mere efterhånden som hjemmeproduktionen af en række dagligvarer ophørte.

Loven om næringsfrihed fra 1857 fik også indflydelse på handel og trafik.

De ændrede driftsformer i landbruget betød ligeledes mere transport over længere afstande. Der skulle være farbar vej til mælkekusken. Mejerierne skulle bruge kul. Da jernbanerne blev anlagt, blev der hurtigt livlig trafik til og fra stationsbyerne (foderstoffer og kunstgødning til gårdene).

Andelsbevægelsen

Andelsmejeriet i Tarp blev indviet i 1884.

Den forøgede transport på grund af andelsbevægelsens foretagender (og teglværker) stillede større krav til vejene og deres beskaffenhed. Man kunne ikke længere nøjes med grusbelægning.

Vejlov 1867

Skellet mellem hovedveje og landeveje blev ophævet. Lokale råd fik større indflydelse på anlægsarbejder og tilsyn med vejene.

I slutningen af 1800-tallet anvendtes sommetider mere end halvdelen af amtets budgetter til vejanlæg.

Kun vejen Ribe-Varde var regnet som en hovedvej. Selv om amtet ikke var tilstrækkeligt forsynet med veje, måtte planerne vente, til man fik afklaret jernbaners og stationers beliggenhed.

Esbjerg havn

Efter loven om Esbjerg havn i 1868, var der det problem, at alle

oplandets veje pegede mod enten Ribe eller Varde. Man måtte indføre en ny infrastruktur vedrørende veje, jernbaner og havne.

Jernbanerne

I 1868 forelagde indenrigsminister Estrup forslag om jernbaneanlæg i Jylland. Det var samtidig med forslaget om Esbjerg havn, så både den sydjyske tværbane og Vestbanen blev inddraget i forhandlingerne.

I 1874 åbnedes jernbanen i Esbjerg, og det bevirkede bl.a. forbedringer i post- og persontransporten samt behov for veje til de nye stationsbyer.

Dagvognen

Foruden diligencerne og postvæsenets dagvogne, der kørte på de officielle postruter, opstod der også sidst i 1800-tallet private dagvogne, der kørte mellem byerne og landsbyerne.

Dagvognene blev især forbindelsesled fra de nye stationsbyer til omegnen. Mange fortsatte langt ind i 1900-tallet indtil de blev slået ud af rutebilerne.

Karl Riber, der omkring 1900 kørte fra Hjerting til Esbjerg fortæller:

"I førstningen kørte jeg med en charabanc (åben vogn med to bænke langs siderne), så købte jeg en gammel hotelvogn fra Hotel Spangsberg, den første lukkede vogn Esbjerg ejede. Jeg skulle give to læs hø for den. Jeg fik den malet og gjort i stand. Det var en stærk vogn. Jeg havde tit 2000 pund ovenpå den, mens passagererne i ro og mag tog sig et spil kort inde i vognen."

Cykler og kollektiv transport

Cykler (og bydrenge) blev almindelige i 1920'erne. Samtidig fik Esbjerg sin første bybus, og der oprettedes rutebilforbindelser.

Lastbiltransport

Efterhånden som vejnettet blev udbygget, fik Esbjerg større muligheder for kontakt med oplandet gennem lastbiltransport.

Den nye forbindelse fra Esbjerg til områderne nord for Varde å (Tarpbagevejen, påbegyndt 1938) var ikke velset i Varde.

Der har været en strid mellem de to byer om oplandet. Varde var jo bøndernes gamle handelsby, hvorfra mindre veje strålede ud til de små ladepladser.

Gjesing

Fra omkring 1950 mistede Gjesing sit præg af landsby med landbrug som hovederhverv. Området var ved at blive del af et storbysamfund.

Der blev et samarbejde mellem Esbjerg og omegnskommunerne om byplanlægning.

Ændringer i familiemønsteret

På samme tidspunkt fik familien et stigende transportbehov på grund af, at også gifte kvinder i stigende grad kom ud på arbejdsmarkedet. Der blev altså nu tale om transport (udover til arbejdsplads og skole) til dagsinstitutioner, fritidsordninger og familiens forskellige fritidsbeskæftigelser samt ferier.

Den voksende privatbilisme stillede også krav om bedre og bredere veje samt parkeringspladser.

Esbjerg storkommune

Omkring 1970 blev Esbjerg storkommune realiseret.

Det nedsatte egnsplanudvalg pegede bl.a. på, at Esbjerg skulle udbygges til et trafikalt center for den sydvestlige del af Jylland, og at det kollektive trafiknet blev udbygget med bybusser mellem bydelene.

Radialvejene var anlagt: Hjerting-Sædding Strandvej, Tarpbagevej, Stormgade, Hovedvej 1 (Storegade) og Darumvej.

Der fulgte nye veje, stisystemer og grønne områder, og de nye boligområder i Gjesing og Sædding-Fovrfeldt skulle sættes i forbindelse med hinanden.

<p>Serien</p> <p>"Træk af Gjesings historie"</p> <p>fortsætter.</p> <p>Eventuelle bidrag</p> <p>eller henvendelser</p> <p>til</p> <p>Poul Højbak</p> <p>Ulvevej 62, 1. th.</p> <p>Tlf. 7515 8945</p>
--

Træk af Gjesings historie (14)

Gjesing Foredragsforening

Af Poul Højbak

Gjesing Foredragsforening blev stiftet i 1929 og kan altså om få år holde 75 års jubilæum.

Vi har haft en samtale med Knud Ejnar Jessen, der var formand for foreningen fra 1966 til 1982, samt med den nuværende formand Grethe Jensen.

De fortæller hver for sig fra deres formandstid. Men først skal vi se på starten af foreningen og den første tid.

Starten

Ideen til foreningen kom fra lærerægteparret Søren og Kirstine Petersen. De kom til Gjesing i 1922 og der var på det tidspunkt en aktiv ungdoms- og gymnastikforening. De følte imidlertid savnet af kulturelt arbejde for den lidt ældre generation. Oktober 1929 blev der indkaldt til det første møde i den nystiftede forening, og mange viste interesse for sagen.

Forsamlingshuset

Fra begyndelsen var forsamlingshuset (der lå ved rundkørselen ved Gjesing Centret) rammen for foreningens aktiviteter. Bygningen var utæt, og det var så som så med komforten. Men folk kom alligevel og hyggede sig.

Grundtvigs højskoletanker

Foreningen byggede på Grundtvigs højskoletanker om folkeligt og kulturelt oplysningsarbejde. Det var almindeligt dengang, at landboudommen tog på højskole, og foredragsforeningen udfyldte derfor et tomrum for de unge mennesker, når de kom hjem.

Søren Petersen

var formand fra starten i 1929 til han tog sin afsked som lærer i

1958. Da biler ikke var almindelige dengang, kom foredragsholderne i god tid og spiste og overnattede hos lærerparret.

Krigen

Tyskerne tog forsamlingshuset i 1940, hvorfor foredragsforeningen flyttede aktiviteterne til den nu nedrevne skole (ved forsamlingshuset). I 1943 tog tyskerne også skolen, og der blev indrettet skolestue i Ejnar Hansens lade (mellem Radio Holm og Bauhaus). I dette lokale - der i folkemunde blev kaldt "Gjesing Kulturcenter" - var der undervisning for 7 årgange. Desuden blev det om aftenen brugt af forskellige foreninger, deriblandt foredragsforeningen. Trods de trange forhold kunne der samles 60-70 mennesker sådan en af-

ten. Folk trængte virkelig til at være sammen i krigens sidste år. Efter krigen rykkede foredragsforeningen tilbage til forsamlingshuset, der var blevet restaureret.

Fra Gjesing Skoles start på Gl. Vardevej i 1964 havde foreningen sine aktiviteter her.

Fra land- til bysamfund

Der var i 1950'erne en frygt for, at foreningen ikke ville overleve Gjesings overgang fra land- til bysamfund, men tilflytterne sluttede op om foreningen.

Gjesing forsamlingshus og gl. skole
Det var her foreningens aktiviteter foregik de første mange år.
Tegningen er af Erling Juhl, søn af foreningens stifter Søren Petersen.

Knud Ejner Jessen fortæller

Knud Ejnar Jessen, der som ovenfor nævnt var formand for foreningen 1966-82, siger:

Jeg er selv tilflytter, og det står stærkt for mig, at bønderne knyttede an til os nye, bød os velkommen og fik os ind i et forpligtende forhold. Personligt var jeg bekendt med højskoletraditionen, idet vi også havde en foredragsforening på min hjemegn. Jeg var vant til at komme i skolen om aftenen og høre foredrag. Desuden var jeg i min ungdom på Ryslinge Højskole.

Foreningens idegrundlag

Stifteren lærer Petersen mente, at når de unge mennesker kom hjem fra højskole, skulle de have et sted, hvor de kunne fortsætte højskoleaktiviteterne: synge, diskutere og høre foredrag. Der skulle være lyspunkter i hverdagen. Glæden i et åndeligt fællesskab med grundtvigsk sigte var afgørende. Man tilstræbte en helhed af skole, hjem og kirke.

Den oprindelige befolkning har udvist stor trofasthed overfor foreningen, men i min formandstid deltog de unge lærere ikke - og heller ikke de skiftende præster. Derfor blev der ikke noget arbejdsfællesskab med skole og kirke. Der skete en adskillelse.

Spørgeskemaer

Den ny bestyrelse i 1966 havde lyst til at prøve lidt andet. Jeg kan bl.a. huske, at vi sendte spørgeskemaer rundt vedrørende medlemmernes ønsker om foreningens aktiviteter. Vi havde også ved en lejlighed et panel af bønder, der diskuterede deres forhold til kirke og Gud. Jeg husker fx tydeligt hvordan en af dem fortalte, at han

sommetider "holdt kirke" i sin mark.

Fællesmøder

Oftede havde vi fællesmøder med Kirkeligt samfund på Tarp Kro, og vi havde julemøder med Husholdningsforeningen.

50 års jubilæet 1979

Vi havde store planer og mente, at vi skulle holde jubilæet på en højskole og med folkedans. I stedet blev det til, at fru Kirstine Petersen fik en artikel i Vestkysten samt at der blev holdt en middag med efterfølgende foredrag af lokalhistorikeren Verner Bruhn.

De medlemmer, som havde været med i den første bestyrelse, blev æresmedlemmer.

Emner for aftnerne

Vi havde så forskellige emner som foredrag om vietnameserne, åndssvage, børnehjem, rejser, og vi havde almindelig underholdning, korsang og oplæsning.

Talere

Som talere havde vi fx nogle fra det sociale område, forfattere, museumsfolk, psykologer, politikere, kunstnere og folk fra Esbjerg Højskole. Vi havde også besøg af amatørteaterforeningen Syvkanten. Jeg oplevede, at mange følte det som noget positivt at holde foredrag i foreningen.

Foreningens fremtid

Jeg tror, den vil komme til at holde 100 års jubilæum som en stor forening. Der er jo i øjeblikket meget stor opbakning. Om det lykkes at samle emner for hjem-skole-kirke, ved jeg ikke, men foreningen evner at ramme det, som mange gerne vil samles om.

Grethe Jensen fortæller

Grethe Jensen, der startede som formand 1983, siger:

Mit møde med Foredragsforeningen

Min første deltagelse i foreningens møder var i 1975. Det var en stor glæde for mig, og jeg følte mig straks hjemme. Det skyldes måske, at jeg på forhånd kendte traditionen fra ungdomsforening og fra mit ophold på Idrætshøjskolen i Sønderborg vinteren 1952-53.

Lokaler

Da jeg begyndte at komme i foreningen, foregik møderne i Gjesing Skole på Gl. Vardevej. Jeg kan fx huske, at vi havde stort besvær med at bugserer klaveret fra et klasseværelse til kantinen, hvor møderne blev holdt.

I 1983 stod mange foreninger i kø for at få lov til at benytte den nybyggede kirkes lokaler. Vi havde i Foredragsforeningen en debat, om vi også skulle flytte fra skolen til kirken. Resultatet blev jo altså, at vi gjorde det, og det har vi aldrig fortrudt.

Bestyrelsesarbejdet

Jeg kom i bestyrelsen 1979. Vi var syv medlemmer, men vi havde mænd og koner med til møderne, så vi var 14 i alt. Vore ægtefæller hyggede sig sammen, mens vi planlagde møderne. Bagefter havde vi så stort kaffebord (uden tilskud!!), og vi hyggede os med sang og spil. De fleste var stadigvæk de oprindelige landboere og vi havde det skønt sammen. En gang forlagde vi et møde til Fanø, hvor vi bl.a. var på en lang vandretur sammen.

I skolen stod vi selv for det hele: købte ind, lavede kaffe, smurte ostemadder og vaskede op. I begyndelsen gjaldt den regel, at den sidst ankomne skulle lave kaffe. Den sidst ankomne var jo altså mig, men jeg fik det hurtigt lavet om til, at jeg skulle pynte borde i stedet for.

Da vi flyttede til kirken, blev vi enige om at få en fast kaffedame. Det blev sådan, at hun laver kaffe og bager brød, og bestyrelsen nøjes så med at dække bord og vaske op.

Jeg blev formand i 1983, men blev på grund af sygdom afløst af Karen Popesko i 1987. I 1989 tog Jørgen K. Jensen over, men han døde desværre i 1992. Så overtog jeg igen og har så været formand siden

Økonomien

Vi glæder os over, at vi har fået et godt samarbejde med bestyrelsen for Grundtvigshuslegatet. Det har givet os en bedre økonomi.

Emner og talere

Vore talere har mest været journalister, præster og højskoleforstandere. Emnerne var fx Sønderjylland og grænsen, Færøerne, forfattere og deres værker, sange og deres baggrund samt rejsebeskrivelser og lysbilledforedrag.

Glæde!

Vi er umådelig glade for at være i kirkens lokaler med vores forening. Både foredragsholdere og medlemmer trives der. Det er mig en stor glæde, at bønderne er trofaste og fortsat kommer til møderne.

Det er kun i lokalbladene, vi averterer vore arrangementer, for vi føler egentlig, at foreningen er stor nok, da lokalerne kun kan rumme ca. 80 mennesker.

Men måske er det på tide at få yngre mennesker til at tage over,

Sang fra Gjesing Foredragsforenings 50 års jubilæum 1979

Af Peder B. Christensen. *Melodi: I en kælder.....*

1. A hår vat te' foredrag
her i vor forening.
A vil støt' en gue sag,
det var da mi mening.
Hver gång tejer a a'sted,
for a vil så gjaen mej.
Jow a tanker gødes
hver gång at vi mødes.

2. Først æ formand res sig op
by'er os walkummen,
han må bank lidt o æ kop
før æ snak forstummen.
Vi vil syng en lille sang.
"Danmark dejligst ve' og vang",
mens de sidst de kommer
synger vi æ nummer.

3. Så begyndt æ mand o tål,
o han vidst en masse,
nok a tørt at han vild' prål,
det ku vist et passe.
Av o te han tow en to'r,
krasset sig lidt i æ ho'r.
Han var et barbiret,
men han var studiret.

4. Han fortoel om småt o stuer
her i vor forsamling,
o han ku beleg hans uer,
der var ingen famling.
Men a kigget i mi kop,
mon et snår han holder op.
A trængt te mi kaffe,
det æ pi'er ku skaffe.

5. A ska low æ snak den gik,
du sku li'e hør' a'ter,
der bløw snakket poletik
o di stuer skatter.
Men vi sku jo pas æ ti
o æ klok var over ni,
for æ mand sku vi'er
mæ di sølle ti'er.

6. Der bløw spu'er i vest og øst,
o han ku det hiele.
Det er bår en sølle trøst,
jen er født for tiele.
Men a trovr det bløw for dyer,
hvis at han sku te o styer,
bløw vi ruiniret,
så var vi leviret.

7. Det var bløwn ve a ti
at æ mød sku ende,
førend at det var forbi
skuld vi syng en kende.
Til den sidste kaffetoer,
"Altid frejdig når du goer."
Jow, der er en mening
mæ den her forening.

Serien "Træk af Gjesings historie" fortsætter.

Eventuelle bidrag og henvendelser

vedrørende dette til:

*Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. th.
Telf. 7515 8945*

Træk af Gjesings historie (15)

Holger Willadsen

Én af de vigtigste kilder til kendskab om det gamle Bryndum sogns historie er Holger Willadsens bog fra 1946: "Bryndum. Vester Nebel. En Skildring af Udviklingen i Sognene fra Udskiftningens Tid og op til vore dage."

Jeg har haft samtaler med Holger Willadsens søn Olav Willadsen, og det er mit håb, at dette efterhånden fører til artikler om forskellige emner omkring lokalområdet og dets menneskers fortid. Som en indledning bringes her - med Olav Willadsens tilladelse - en gammel beretning om Kjersing hede.

Poul Højbak

Holger Willadsen skriver:

Kjersing Hede

Kjersing By havde dengang kun to Gaarde, som laa nede ved den sydlige Del af Marken ved Engen. Et Engdrag dannede Skel mellem Kjersing og Kvaglund, og Nord derfor strakte sig den store Kjersing Hede, der i fordums Tid gik saa mange Myter og Sagn om. Disse store Hedearealer havde i gamle Dage været opdyrket – det var der endnu ved Aarhundredskiftet Spor af – men Svenskernes tre Invasioner lagde disse Egne øde og fattige. Ogsaa den sorte Død hærgede disse Egne.

I de følgende 200 Aar laa de før saa frodige Egne hen som øde Hede-strækninger, og der, hvor der lige før Krigens Udbrud var bygget en moderne Flyveplads, fandtes en af de vildsomme Strækninger i Vestjylland.

Smuglere og andre Skarnsfolk

Forbindelsesvejen fra Varde By til Strandby Kro gik over Kjersing Hede. Denne Hedevej blev ikke alene benyttet af Postdiligencen, men ogsaa af førende Kræmmere, talrige Smuglere og andre Skarnsfolk, som paa denne øde Vej drev

mørkets Gerninger. Fra denne Hedevej ned til Engen var der en Slugt, som var tilgroet med Lyngris, Pors og Bævreasp, og i det mest tætbevoksede laa der i Napoleonstiden et Smuglerhus, som var Smuglernes faste Opholdssted. De Varde-Købmænd optraadte som Hælere ved Opkøb af stjaalne Varer og Smuglergods, som blev ilandsat ved Rørkjær. Her kunde Smugleriet foregaa i Læ af Esbjerg Klev, for de Hjertering Toldere.

Fra Smuglerhuset gik en Gangsti over den sumpede Mose, og for at forcere den – særlig om Natten – skulde man være meget stedkendt, da man skulle hoppe fra Sten til Sten.

Troldtøi og Nøkker

I Kanten af Flyvepladsen laa i sin Tid en Jordhytte, som i mange Aar brugtes til Faarefold; der boede en gammel Kone, som i mange Maader spillede en stor Rolle som Forbindelsesled mellem de Varde Købmænd og Smuglerne. Ingen kunde som denne gamle Kone berette om alskens uhyggeligt Troldtøi og Nøkkers Færd. Hun skabte en vis Skræk paa Egnen, og de mange uhyggelige Ligskarer, som var Smuglernes Form for Udøvelsen af deres lovløse Færd, der van-

drede frem i mørke og stormfulde Nætter, skabte en uhyggelig Mystik.

Man mente, at Kjersing Hede var Hjemsted for Troldtøj og meget andet. Derfor nærrede Sognets Folk og de gode Folk i Jerne Sogn en vis Rædsel for at passere denne Hedevej eller Kjersing Kirkevej ved Nattetide. Denne gamle Hedevej med 24 Hjulspor gik i fordums Dage over den nyanlagte Flyveplads.

Ræven

Paa de store Hedearealer laa der tre store Flodstier eller Damme; der rørte sig om Sommeren et umaadeligt rigt Fugleliv, det var mest Hjejler, Viber og den lille Ryle, men ogsaa Storsporven slog sig ned, især ved den Tid Revlingerne var modne, de var en Lækkerbidsken for denne. Vildænderne havde ogsaa et yndet Tilflugtssted i disse Damme, og selv Vildgæssene og Vildsvanerne kunde i Træktiden slaa sig ned for en kort Tid.

Om Sommeren stod de nøjsomme Hedefaar paa det sparsomme Græs, og man skulde tro, at Ræven ville æde Lammene, men det var ikke Tilfældet. Disse Ræve havde den fremragende Egenskab, at de aldrig tog noget Lam. Dette er i

nøje Overensstemmelse med de vise gamle Ord: "Ræv bider aldrig Lam paa sin egen Mark".

Kjersing Hede har sin meget interessante Historie, og selv om Heden ved Vintertid kan være dystert, ændres det, naar Sommeren kommer med sine lange lyse Dage. Den vide Udsigt, Fuglenes Fløjt og Sang og Lyngens Purpurtæppe ved Efteraarstide er en Skønhed, særlig paa Dage, hvor Solen er varm og livgivende.

Kjersing Havn

Paa anden Maade kan Kjersing ogsaa være interessant, naar de gamle Kjersingbønder samledes i Vennelag med Punche i Kæmpekrus og spøjte og fortalte om, at Kjersing skulde have en Havn, og naar de havde set Bunden af Krusene tilstrækkelig mange Gange, bestemte de, at de vilde bygge en Galease, som skulde sejle til Hamborg efter Brændevin.

I Dag er Havnen en Kendsgerning, men paa ingen Maade, som de havde tænkt sig. Nu er det skønne væk fra denne Plads, Lyngens smukke Purpurtæppe er forlængst forsvundet. Fuglenes Fløjt og Sang er forstummet, og kun Resterne er tilbage af en krigshærget og rømmet Flyveplads, hvis Dysterhed taler sit manende Sprog.

Dalgas

I Kjersing er Heden forlængst forsvundet, for her fejrede det Arbejde, Oberst Dalgas satte i Gang under Mottoet: "Hvad udad tabtes, skal indad vindes" sine største Triumfer. Og dette Motto: "Hvor Ploven ej kan gaa, og Leen ej kan slaa, der bør et Træ at staa", blev heller ikke gjort til Skamme i Kjersing. Der blev plantet en Del Smaaplantning, Hegns- og Læbælter, og ved Gaardene blev der plantet Læ for Have og Bygninger.

En Del af disse Plantninger maatte desværre opryddes ved Anlæg af Flyvepladsen.

Kjersingboerne og Fanø

I Kjersing har Befolkningen udelukkende ernæret sig ved landbrug og Salg af Tørv, Lyng og Klyne, der solgtes til Fanø; for disse Varer købte Kjersingboerne Parter i Fanøskibene, og der var i mange Aar en betydelig Forbindelse mellem Kjersing og Fanø, især Sønderho.

Holger Willadsen **Holger Willadsen skriver:**

Kjersing Hede

Kjersing By havde dengang kun to Gaarde, som laa nede ved den sydlige Del af Marken ved Engen. Et Engdrag dannede Skel mellem Kjersing og Kvaglund, og Nord derfor strakte sig den store Kjersing Hede, der i fordums Tid gik saa mange Myter og Sagn om. Disse store Hedearealer havde i gamle Dage været opdyrket – det var der endnu ved Aarhundredskiftet Spor af – men Svenskernes tre Invasioner lagde disse Egne øde og fattige. Ogsaa den sorte Død hærgede disse Egne.

I de følgende 200 Aar laa de før saa frodige Egne hen som øde Hede-strækninger, og der, hvor der lige før Krigens Udbrud var bygget en moderne Flyveplads, fandtes en af de vildsomme Strækninger i Vestjylland.

Smuglere og andre Skarnsfolk

Forbindelsesvejen fra Varde By til Strandby Kro gik over Kjersing Hede. Denne Hedevej blev ikke alene benyttet af Postdiligencen, men ogsaa af førende Kræmmere, talrige Smuglere og andre Skarnsfolk, som paa denne øde Vej drev mørkets Gerninger. Fra denne Hedevej ned til Engen var der en Slut, som var tilgroet med

Lyngris, Pors og Bævreasp, og i det mest tætbevoksede laa der i Napoleonstiden et Smuglerhus, som var Smuglernes faste Opholdssted. De Varde-Købmænd optraadte som Hælere ved Opkøb af stjaalne Varer og Smuglergods, som blev ildsat ved Rørkjær. Her kunde Smugleriet foregaa i Læ af Esbjerg Klev, for de Hjertering Toldere.

Fra Smuglerhuset gik en Gangsti over den sumpede Mose, og for at forcere den – særlig om Natten – skulde man være meget stedkendt, da man skulde hoppe fra Sten til Sten.

Troldtøi og Nøkker

I Kanten af Flyvepladsen laa i sin Tid en Jordhytte, som i mange Aar brugtes til Faarefold; der boede en gammel Kone, som i mange Maader spillede en stor Rolle som Forbindelsesled mellem de Varde Købmænd og Smuglerne. Ingen kunde som denne gamle Kone berette om alskens uhyggeligt Troldtøi og Nøkkers Færd. Hun skabte en vis Skræk paa Egnen, og de mange uhyggelige Ligskarer, som var Smuglernes Form for Udøvelsen af deres lovløse Færd, der vandrede frem i mørke og stormfulde Nætter, skabte en uhyggelig Mystik.

Man mente, at Kjersing Hede var Hjemsted for Troldtøj og meget andet. Derfor nærrede Sognets Folk og de gode Folk i Jerne Sogn en vis Rædsel for at passere denne Hedevej eller Kjersing Kirkevej ved Nattetide. Denne gamle Hedevej med 24 Hjulspor gik i fordums Dage over den nyanlagte Flyveplads.

Ræven

Paa de store Hedearealer laa der tre store Flodstier eller Damme; der rørte sig om Sommeren et umaadeligt rigt Fugleliv, det var mest Hjejler, Viber og den lille Ryle, men ogsaa Storsporven slog

sig ned, især ved den Tid Revlingerne var modne, de var en Lækerbidsken for denne. Vildænderne havde ogsaa et yndet Tilflugtssted i disse Damme, og selv Vildgæssene og Vildsvanerne kunde i Træktiden slaa sig ned for en kort Tid.

Om Sommeren stod de nøjsomme Hedefaar paa det sparsomme Græs, og man skulde tro, at Ræven ville æde Lammene, men det var ikke Tilfældet. Disse Ræve havde den fremragende Egenskab, at de aldrig tog noget Lam. Dette er i nøje Overensstemmelse med de vise gamle Ord: "Ræv bider aldrig Lam paa sin egen Mark".

Kjersing Hede har sin meget interessante Historie, og selv om Heden ved Vintertid kan være dystert, ændres det, naar Sommeren kommer med sine lange lyse Dage. Den vide Udsigt, Fuglenes Fløjt og Sang og Lyngens Purpurtæppe ved Efteraarstide er en Skønhed, særlig paa Dage, hvor Solen er varm og livgivende.

Kjersing Havn

Paa anden Maade kan Kjersing ogsaa være interessant, naar de gamle Kjersingbønder samledes i Vennelag med Punche i Kæmpekrukker og spøjte og fortalte om, at Kjersing skulde have en Havn, og naar de havde set Bunden af Kruksene tilstrækkelig mange Gange, bestemte de, at de vilde bygge en Galease, som skulde sejle til Hamborg efter Brændevin.

I Dag er Havnen en Kendsgerning, men paa ingen Maade, som de havde tænkt sig. Nu er det skønne væk fra denne Plads, Lyngens smukke Purpurtæppe er forlængst forsvundet. Fuglenes Fløjt og Sang er forstummet, og kun Resterne er tilbage af en krigshærget og rømmet Flyveplads, hvis Dysterhed taler sit manende Sprog.

Dalgas

I Kjersing er Heden forlængst forsvundet, for her fejrede det Arbejde, Oberst Dalgas satte i Gang under Mottoet: "Hvad udad tabtes, skal indad vindes" sine største Triumfer. Og dette Motto: "Hvor Ploven ej kan gaa, og Leen ej kan slaa, der bør et Træ at staa", blev heller ikke gjort til Skamme i Kjersing. Der blev plantet en Del Smaaplantning, Hegns- og Læbælter, og ved Gaardene blev der plantet Læ for Have og Bygninger.

En Del af disse Plantninger maatte desværre opryddes ved Anlæg af Flyvepladsen.

Kjersingboerne og Fanø

I Kjersing har Befolkningen udelukkende ernæret sig ved landbrug og Salg af Tørv, Lyng og Klyne, der solgtes til Fanø; for disse Varer købte Kjersingboerne Parter i Fanøskibene, og der var i mange Aar en betydelig Forbindelse mellem Kjersing og Fanø, især Sønderho.

Holger Willadsen **Holger Willadsen skriver:**

Kjersing Hede

Kjersing By havde dengang kun to Gaarde, som laa nede ved den sydlige Del af Marken ved Engen. Et Engdrag dannede Skel mellem Kjersing og Kvaglund, og Nord derfor strakte sig den store Kjersing Hede, der i fordums Tid gik saa mange Myter og Sagn om. Disse store Hedearealer havde i gamle Dage været opdyrket – det var der endnu ved Aarhundredskiftet Spor af – men Svenskernes tre Invasioner lagde disse Egne øde og fattige. Ogsaa den sorte Død hærgede disse Egne.

I de følgende 200 Aar laa de før saa frodige Egne hen som øde Hede-strækninger, og der, hvor der lige før Krigens Udbrud var bygget en moderne Flyveplads, fand-

tes en af de vildsomme Strækninger i Vestjylland.

Smuglere og andre Skarnsfolk

Forbindelsesvejen fra Varde By til Strandby Kro gik over Kjersing Hede. Denne Hedevej blev ikke alene benyttet af Postdiligencen, men ogsaa af førende Kræmmere, talrige Smuglere og andre Skarnsfolk, som paa denne øde Vej drev mørkets Gerninger. Fra denne Hedevej ned til Engen var der en Slut, som var tilgroet med Lyngris, Pors og Bævreasp, og i det mest tætbevoksede laa der i Napoleonstiden et Smuglerhus, som var Smuglernes faste Opholdssted. De Varde-Købmænd optraadte som Hælere ved Opkøb af stjaalne Varer og Smuglergods, som blev ilandsat ved Rørkjær. Her kunde Smugleriet foregaa i Læ af Esbjerg Klev, for de Hjertering Toldere.

Fra Smuglerhuset gik en Gangsti over den sumpede Mose, og for at forcere den – særlig om Natten – skulde man være meget stedkendt, da man skulde hoppe fra Sten til Sten.

Troldtøi og Nøkker

I Kanten af Flyvepladsen laa i sin Tid en Jordhytte, som i mange Aar brugtes til Faarefold; der boede en gammel Kone, som i mange Maader spillede en stor Rolle som Forbindelsesled mellem de Varde Købmænd og Smuglerne. Ingen kunde som denne gamle Kone berette om alskens uhyggeligt Troldtøi og Nøkkers Færd. Hun skabte en vis Skræk paa Egnen, og de mange uhyggelige Ligskarer, som var Smuglernes Form for Udøvelsen af deres lovløse Færd, der vandrede frem i mørke og stormfulde Nætter, skabte en uhyggelig Mystik.

Man mente, at Kjersing Hede var Hjemsted for Troldtøj og meget andet. Derfor nærrede Sognets Folk

og de gode Folk i Jerne Sogn en vis Rædsel for at passere denne Hedevej eller Kjersing Kirkevej ved Nattetide. Denne gamle Hedevej med 24 Hjulspor gik i fordums Dage over den nyanlagte Flyveplads.

Ræven

Paa de store Hedearealer laa der tre store Flodstier eller Damme; der rørte sig om Sommeren et umaadeligt rigt Fugleliv, det var mest Hjejler, Viber og den lille Ryle, men ogsaa Storsporven slog sig ned, især ved den Tid Revlingerne var modne, de var en Lækkerbidsken for denne. Vildænderne havde ogsaa et yndet Tilflugtssted i disse Damme, og selv Vildgæssene og Vildsvanerne kunde i Træktiden slaa sig ned for en kort Tid.

Om Sommeren stod de nøjsomme Hedefaar paa det sparsomme Græs, og man skulde tro, at Ræven ville æde Lammene, men det var ikke Tilfældet. Disse Ræve havde den fremragende Egenskab, at de aldrig tog noget Lam. Dette er i nøje Overensstemmelse med de vise gamle Ord: "Ræv bider aldrig Lam paa sin egen Mark".

Kjersing Hede har sin meget interessante Historie, og selv om Heden ved Vintertid kan være dystert, ændres det, naar Sommeren kommer med sine lange lyse Dage. Den vide Udsigt, Fuglenes Fløjt og Sang og Lyngens Purpurtæppe ved Efteraarstide er en Skønhed, særlig paa Dage, hvor Solen er varm og livgivende.

Kjersing Havn

Paa anden Maade kan Kjersing ogsaa være interessant, naar de gamle Kjersingbønder samledes i Vennelag med Punche i Kæmpekrudd og spøjte og fortalte om, at Kjersing skulde have en Havn, og naar de havde set Bunden af Kruddene tilstrækkelig mange Gange, bestemte de, at de vilde bygge en

Galease, som skulde sejle til Hamborg efter Brændevin.

I Dag er Havnen en Kendsgerning, men paa ingen Maade, som de havde tænkt sig. Nu er det skønne væk fra denne Plads, Lyngens smukke Purpurtæppe er forlængst forsvundet. Fuglenes Fløjt og Sang er forstummet, og kun Resterne er tilbage af en krigshærget og rømmet Flyveplads, hvis Dysterhed taler sit manende Sprog.

Dalgas

I Kjersing er Heden forlængst forsvundet, for her fejrede det Arbejde, Oberst Dalgas satte i Gang under Mottoet: "Hvad udad tabtes, skal indad vindes" sine største Triumfer. Og dette Motto: "Hvor Ploven ej kan gaa, og Leen ej kan slaa, der bør et Træ at staa", blev heller ikke gjort til Skamme i Kjersing. Der blev plantet en Del Smaaplantning, Hegns- og Læbælder, og ved Gaardene blev der plantet Læ for Have og Bygninger.

En Del af disse Plantninger maatte desværre opryddes ved Anlæg af Flyvepladsen.

Kjersingboerne og Fanø

I Kjersing har Befolkningen udelukkende ernæret sig ved landbrug og Salg af Tørv, Lyng og Klyne, der solgtes til Fanø; for disse Varer købte Kjersingboerne Parter i Fanøskibene, og der var i mange Aar en betydelig Forbindelse mellem Kjersing og Fanø, især Sønderho.

Holger Willadsen

Serien

"Træk af Gjesings historie"

fortsætter.

Eventuelle bidrag

eller henvendelser

til

Poul Højbak

Ulvevej 62, 1. th.

Tlf. 7515 8945

E-mail:

poulhojbak@mail.tele.dk

Træk af Gjesings historie (16)

Aage Jensen, Tarp fortæller

Vi har haft en samtale med Aage Jensen, der er født på Gaasagergaard i 1921. Han har næsten hele sit liv boet i Gjesing eller Tarp.

A gaastowt

Jeg er født på Gaasagergaard (som lå der, hvor Solvangen nu er). Jeg ved det ikke med sikkerhed, men jeg tror, at navnet Gaasagergaard kom af "a gaastowt", som var et sted gæssene holdt til. Gården var en udflyttergård fra udskiftningen i slutningen af 1700-tallet, og ved "a gaastowt" kom gården til at ligge. Det var mine oldeforældre, der flyttede ud dengang, så det var en gammel slægtsgård.

På stedet var der nogle siv og en grøft ned til bækken. Dengang var der jo ikke noget med dræning. Da grøftede de for at få vandet ud. Som før nævnt lå gården ved den nuværende vej Solvangen, og jeg mener at have set 2 kastanietræer fra dengang i en have.

Skolen

Mine forældre var aktive i forskelligt foreningsarbejde (fx Gjesing Foredragsforening) og i skolearbejdet. Skolen lå dengang ved den nuværende rundkørsel på Gl. Vardevej, og vi børn skulle hjælpe med arbejdet, før vi skulle i skole. Skoletiden var fra klokken 9 til 16 med en times middagspause. Vi kunne ikke nå at komme hjem på den time, så vi havde en kraftig madpakke med. Da jeg var 10 år gammel, fik jeg en cykel.

I 1. og 2. klasse havde vi Kristiane, som vi kaldte hende (frk. Nielsen), som lærer og i de andre klasser Søren Pedersen og vinterlærerne Warming og Ebbesen.

Anne Lise og Aage Jensen.

Foto 2001: Poul Højbak

Konfirmation

Jeg blev konfirmeret i Bryndum Kirke hos Pastor Bue Bennike. Vi gik til præst i den gamle præstegård og måtte gå frem og tilbage fra skolen. Selve konfirmationen foregik 7. april.

Da mine forældre havde sølvbryllup 19. april, blev der holdt en fælles fest langfredag. Dengang måtte man ikke danse på disse helligdage. Derfor blev gæsterne inviteret til klokken 5 om eftermiddagen. Så kunne vi danse efter midnat. Mine forældre gik en del i kirken og kendte præsten udmærket. Jeg kan ikke huske, om han var med til festen.

Ud at tjene

Som 14-årig havde jeg den første plads, hvorefter jeg var hjemme og hjulpe igen et par år. Derefter kom jeg rigtig ud at tjene i 10 år.

Tørvemose i engen

Vi lavede tørv ved, at der blev skubbet en slags ramme ned i mosegraven. Den blev trukket op, og der blev spændt heste for. Tørvene blev spredt ud for at tørres, og de skulle vendes og staves op i spidse

stakke på ca. en meters højde, taglagt og med mellemrum mellem tørvene, så det kunne blæse igennem.

Landbrugsskole

24 år gammel kom jeg på landbrugsskole. Det var i krigens første år. For at komme lidt længere hjemmefra, var der bestilt plads til mig på Kærhave Landbrugsskole på Sjælland, men de meddelte, at på grund af omflytninger kunne de alligevel ikke tage mig.

I forbindelse med krigen blev nogle unge indkaldt til militæret, og i den forbindelse kom jeg som følge af afbud ind på Ladelund Landbrugsskole. Vi var to kammerater, der skulle følges, men min ven blev indkaldt som garder. Jeg slap fordi jeg var lidt ældre.

Krebsestien

Landsretssagfører Krebs var i begyndelsen af 1930'erne hos far flere gange om at afgive jord til den senere Krebsesti. Der var en del møder om sagen og også en vis modstand. Min far holdt på, at det var en fordel, at vi på grund af beplantningen ville få læ fra vest. Der blev udbetalt en mindre erstatning for afgivet jord. Det var jo ned mod bækken og derfor den yderste ende af marken, de tog.

Der var mange arbejdsløse, og projektet blev iværksat som nødhjælpsarbejde med en blandet beplantning. Denne blev desværre misligholdt under krigen.

Gaasager Nygaard ca. 1949
Vejen i forgrunden er den
nuværende
Vester Gjesingvej.

Foto venligst udlånt af Aage
Jensen.

Fritidsaktiviteter

I min ungdom deltog jeg i komedier, gymnastik, folkedans, ungdomsmøder og private fester. I krigens trængselstider var der et fantastisk sammenhold. Min far var med til at stifte Gjesing Foredragsforening (1929), og jeg kom ret hurtigt i bestyrelsen og har sidet der alle årene indtil i dag.

Skudt af tyskerne

4. maj 1945 var vi nogle stykker, der spillede håndbold på de baner, der lå der, hvor Gjesing centret nu er. Da vi var færdige, råbte en dame til os, at krigen var slut. Vi blev selvfølgelig glade, og vores kammerat Holger Nielsen sparerede i kådhed nogle jordknolde ned i en tysk løbegrav. Der dukkede en tysker op med et gevær, og Holger Nielsen blev vist bange og løb. Tyskeren skød ham. De havde ikke hørt, at der var kapituleret og troede vist, at det var sabotage.

Mens de andre tog sig af Holger, ringede jeg efter en ambulance fra Stigård, hvor jeg havde plads dengang. Holger døde desværre på sygehuset.

Minefelter

På mit barndomshjem Gaasagergaard var jorden spækket med tankgrave, løbegrave og minefelter lige op til vores have. Man kunne se minerne, som var runde flaskeminer med en snor. Hvis man løb ind i snoren, sprang minen. Vores hund gik til på den måde, og det var med at holde godt styr på kreaturerne.

Fodermester

Som voksen var jeg fodermester nogle år på fast løn plus procenter af salget af mælk og kreaturer. Den aflønning gav lidt større interesse i, at det gav godt. Der blev så afregnet til november på grundlag af bilag fra salget. Vi solgte bl.a. en tyr til en avlsforening i Vendsyssel efter et ungskeue i Varde (1948).

Forlovet og selvstændig

I 1947 blev jeg forlovet med min nuværende kone, og jeg følte mig færdig til at blive selvstændig.

Gaasager Nygaard

I november 1948 købte vi af min moster og morbror Gaasager Nygaard, der i sin tid var udstykket fra Gaasagergaard. Ejendommen var på 25 tdr. land, og der var 7 køer, 4 svin, 2 små heste og en smule høns. Gården lå der, hvor Vestervangsskolen nu ligger.

Aftægt

Som det var almindeligt dengang i Gjesing indbefattede købet en aftægtskontrakt. Det vil sige at moster og morbror skulle bo hos os på livstid, og de skulle forsynes med fx brændsel, mælk og flæsk. Vi fik lavet et værelse til dem på loftet, og de havde den ene stue og et lille køkken. Moster døde i 1952, men morbror havde vi boende i 18 år. Han flyttede med os til Tarp. Da min mor og far blev gift i 1910, blev mine bedsteforældre på

samme måde boende hos os i mit barndomshjem.

Prisen på gården

Ud over aftægtskontrakten skulle vi give 50.000,- kroner for Gaasager Nygaard. Vi kunne i Kreditforeningen låne 1000 kr. pr. tønde land. Med kurstab fik vi 23.000 kr. hjem. Jeg har nok selv haft ca. 10.000 kr., som jeg havde sparet op i min fodermestertid. Resten fik vi som lån i banken med en afdragetid på 10 år.

Naturalier

Da vi startede, var der ikke meget at råbe hurra for, men vi kunne stort set leve af vore egne grønsager og kartofler og den gris, vi indimellem slagtede på gården med hjælp af slagteren. Så skulle gruekedlen være fuld af varmt vand.

Det var en stor dag, for så fik vi fersk flæsk. Ellers var flæsken jo saltet. Det var en oplevelse, da vi som nogle af de første fik egen frostboks.

Malkning

De første fire år malkede vi med hånd. Omkring 1954 købte vi malkemaskine. Det var den eneste ting vi købte på afbetaling. Det var noget med en udbetaling og resten i løbet af kort tid. Så vidt jeg husker købte vi af smeden i Tarp, Friis Sørensen.

Mink

Engang fangede vi en mink i bryggerset, da vi var ved at lave om. Det var en brun pastelmink, som vi en tid fik passet hos min svoger i Kjersing. Det viste sig, at den var gravid, og den fødte seks unger, som blev grundlaget for en minkfarm.

Vore tre drenge

På cirka samme tid legede drengene i engen og kom farende hjem og fortalte, at de havde set en mink ved åen. Det lykkedes os at fange

den. Det var en Pearl mink, som fik navnet "Perle". Vi lavede avl på den og endte med at have næsten 150 tæver.

Pelsdyrfoder

Vi hentede foder til minkene hos Sv. Aa. Dooleweerdts på hans ejendom på den nuværende Golfvengen. I begyndelsen, da vi ikke havde så mange mink, foregik det på cykel, senere på traktor. Vi fik traktor omkring 1956, og hestene blev solgt.

Brændsel

Vi fyrede med tørv (som vi kaldte klyne) i kakkelovnen i stuerne og i komfurerne i køkken og bryggers. Vi brugte også hugget kvas, og begge dele købte vi rundt omkring. Det var slut med det, da vi fik kul-fyr omkring 1957.

Jeg pløjede en granat op

Omkring 1957 var jeg nær blevet slået ihjel. Jeg pløjede min jord omkring den banke, der ligger ved den nuværende Grønlandsparken 24 a-f. Pludselig så jeg en krans af takker, der vendte op. Efter at have set lidt nærmere på tingesten, tog jeg hjem og ringede. Det endte med, at der kom en sprængningskommando, vistnok fra Tønder. Alle dyr blev beordret ind, og tingen eksploderede med et mægtigt brag.

Da Ringvejen kom

Vi havde jo regnet med at blive i Gjesing, men i 1965 så jeg på et kort ved kommunen, at den nye Gjesing Ringvej skar vores jord. Jeg var så klar over, at vi ikke kunne blive boende. Kommunen var ikke interesseret i at købe jorden. Senere købte de den dog for at bygge Vestervangsskolen.

Udstykning

Det endte så med, at vi i december 1965 solgte til Jens Peter Kock fra Odense. Han købte også Gl. Gaa-

Aage Jensen i gang med en sketch om Grovvarforeningen.

(Bryndum Forsamlingshus 1982)

sagergaard, der var overtaget af min bror Carlo Jensen. På hans jorder begyndte J. P. Kock en udstykning, og min bror købte ejendom i Sadderup.

Da vi solgte, fik vi en udbetaling og resten over 10 år. Vi var lidt bekymrede for, om pengene var sikre, men pengene kom altid præcis til terminen.

Ejendom i Tarp

I 1966 købte vi så ejendom i Tarp, ved Tarp Byvej. Den var på 25 tdr. land, men i løbet af kort tid lejede vi yderligere ca. 25 tdr. land ved en naboejendom. Vi moderniserede staldbygningerne og byggede laden om til svin. I 1968 byggede vi et stort maskinhus. Landbruget blev drevet traditionelt med køer og svin samt mink.

Fødselsdagsklub

Ret kort efter, vi var flyttet til Tarp, blev vi medlem af en fødselsdagsklub med i alt ti par, dvs. 20 personer. Lige siden dengang har vi hvert år været sammen til formiddagskaffe klokken 10 til alle fødselsdagene. Vi har visse faste traditioner: Der serveres flad rugbrød og rundstykker med 2 kaffepuncher, og vi synger to sange og spiller kort bagefter. Hen på eftermiddagen drysser vi så hjem.

Vangen 8

1989 solgte vi gården til en travmand, hvorefter vi flyttede ind på Vangen 8, hvor vi nyder vort otium.

Optræden

Lige siden confirmationen har jeg optrådt rundt omkring i forsamlingshusene og lignende steder, bl.a. sammen med Grethe Jensen. – Jeg har også lavet festsange og taler på rim som prologer eller monologer over festdeltagerne, slutter Aage Jensen sin beretning.

Poul Højbak

Serien
Træk af Gjesings historie
fortsætter

Evt. henvendelser
til

Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. th.
tlf. 7515 8945
poulhojbak@mail.tele.dk

Træk af Gjesings historie (17)

Vi har haft en samtale med Marija Hebib, som er flygtning fra Bosnien. Hun er en del af Gjesings nyeste historie, idet den ulykkelige borgerkrig i det tidligere Jugoslavien har bevirket, at hun nu bor i Gjesing med sin familie.

Marija Hebib fortæller

Ankomsten til Danmark

Vi var naturligvis meget forkræmte over begivenhederne i Bosnien. Det var umuligt for os at blive, og ved ankomsten til Danmark var vort største håb bare at forblive i live. Samtidig var vi bekymrede for familie og venner derhjemme.

På tre år var vi i 3 forskellige flygtningelejre: 8 måneder i Jyderup på Sjælland, 3 måneder i Ranum i Nordjylland og 2 år i Ribe. Alle bosniere var indkvarteret samme sted indtil vores sag var behandlet. Vi var underlagt en speciel paragraf (§15) i flygtningeloven.

I begyndelsen håbede vi på at komme tilbage, men krigen fortsatte, og situationen i Bosnien var sådan, at vi ikke i længden kunne tænke på at komme tilbage. Efter tre år ønskede vi at blive i Danmark.

I lejren i Ribe var vi 10-12 familier fra samme by, Trebinje, der ligger i serbisk område ca. 28 km. fra Dubrovnik (Kroatien), hvor min far og søskende bor nu.

Vi syntes i begyndelsen, at alt var godt i lejrene, men efterhånden ønskede vi at have et normalt liv.

Nina og Marija Hebib.
Alen havde desværre overarbejde!
Foto: Poul Højbak

Under ofte meget trange forhold var det ikke altid lige nemt med så mange mennesker sammen. Selv om vi alle kom fra Bosnien, var vi af forskellig baggrund og opdragelse. Min mand kunne ikke klare at gå i lejren med alle de tanker, så han arbejdede frivilligt på et bogbinderi i Esbjerg.

Vores datter Nina

var 12 år, da vi ankom til lejren i Jyderup. Efter fem måneder kom hun i den danske folkeskole. Der kunne hun imidlertid ikke blive pga. den danske lovgivning (§15), og hun kom i en bosnisk skole, der var oprettet på frivillig basis i lejren. Her fik hun også undervisning i dansk. Hun havde spillet blokfløjte i Bosnien siden hun var seks

år, og i lejren skaffede vi en tværfløjte. Da vi kom til lejren i Ribe, fik Nina en musiklærer fra Esbjerg, og hun gik på musikskolen i Ribe.

Efter lejren i Ribe kom vi direkte til Gjesing og flyttede ind i den lejlighed, vi stadig bor i. Børnene kom i Vestervangsskolen. Det sidste år i Ribe havde de også gået i den danske folkeskole. Efter 10. klasse kom Nina i gymnasiet, og hun blev student sidste år.

Nina har gået fire år på MGK (Musikalsk Grundkursus) og er nu efter optagelsesprøve studerende på Vestjysk Musikkonservatorium på den klassiske linie med fløjte som hovedinstrument og klaver som bifag.

Vores søn Alen

arbejder i et bogbinderi i Sædding, hvor min mand var ansat. Alen har forsøgt at få en læreplads som tømrer, men det er ikke lykkedes. Det var så min mands ide, at han skulle prøve bogbinderiet, og min søn kan lide at arbejde der. Han starter klokken 6.30 om morgenen. Han er en god dreng. Vi er kommet hinanden nærmere, efter at vi har mistet vor mand og far.

Til oktober skal Alen på Teknisk Skole, hvorefter han skal i lære på bogbinderiet.

Bilulykken

Til min store sorg mistede jeg min mand og min mor ved en bilulykke for knapt et år siden. Det var i Kroatien på vej hjem efter ferie. Min mand og jeg var gift i 20 år.

Ved ulykken brækkede jeg højre ben og 5 ribben. Alen var også med i bilen, men var heldig og slap med en forstuvning af det ene ben.

Social- og Sundhedsskolen

Jeg har arbejdet på Fovrfeld Ældrecenter og var i gang med en uddannelse på Social- og Sundhedsskolen her i Gjesing. Jeg var glad for det, og jeg kunne også godt fortsætte på Skolen, men pga. mén fra ulykken, kan jeg ikke klare de tunge løft. Derfor har jeg måttet opgive denne uddannelse.

Arbejde

I stedet er jeg nu begyndt at arbejde på et skilte-reklame-firma inde i byen. Det er en god virksomhed med lang erfaring i branchen. Jeg er glad for at være der og har nogle gode arbejdskammerater, der er flinke til at hjælpe, når der er problemer.

Vi er vant til at arbejde, og jeg ønsker ikke at gå hjemme. I Bosnien var jeg på kontor i 15 år på en metalvarefabrik. Min mand arbejdede også i Bosnien på et bogtrykkeri.

Vort liv i Danmark

Børnene lærte meget hurtigt det danske sprog og at tilpasse sig i skolen, selvom skolesystemet er lidt anderledes i Danmark. Jeg har selv gået på Sprogskolen to et halvt år. Selv om jeg er glad for

Danmark, kan jeg ikke nægte, at jeg savner Bosnien, mit fødeland. Hvis min mand havde levet, havde vi måske søgt tilbage, men jeg tør ikke gøre det alene. Mine børn er faldet godt til og vil blive i Danmark, og efterhånden føler jeg mig dansk og har også søgt dansk statsborgerskab. Det er mest gamle mennesker, der søger tilbage til Bosnien. De har svært ved at lære det danske sprog.

Jeg har jo mine børn og gode venner her i Danmark. De fleste er Bosniere, men jeg har også nogle danske venner, bl.a. en meget god veninde, som desværre er flyttet til København. Jeg har stadig forbindelse med hende, selv om hun er flyttet.

Vi har nu været i Danmark i otte år, og man vænner sig til de anderledes forhold. Man lærer at være her. Når der er fodbold i fjernsynet, er det Danmark, jeg holder med. Jeg er godt klar over, at det ikke altid er let for Danmark med de mange fremmede, men det er heller ikke let at være flygtning.

Gjesing er et godt område. Vi har nu boet her i fem et halvt år i den samme lejlighed, og her er stille og roligt. Vi er glade for ejendomsfunktionærerne, som holder det hele så fint.

Ønsker for fremtiden

Jeg håber aldrig mere, der bliver krig, og jeg ønsker, at mine børn får et godt liv her i Danmark, og at vi må være sunde og raske.

Poul Højbak

Serien
"Træk af Gjesings historie"
fortsætter.
Eventuelle henvendelser til
Poul Højbak

Ulvevej 62, 1. th.
Tlf. 7515 8945

Træk af Gjesings historie (18)

Omkring bystævnet ved kirken

Af Poul Højbak

De bystævne-sten, man kan se omkring træet foran Gjesing kirke er ikke originale. De har været opstillet på Stigård, og er kopier af sten fra de 15 gamle Gjesing-gårde.

"Vinteregen", som stenene omkranser, skal gøre det ud for "bytræet" (Se foto!)

Bystævnet ved kirken er et minde om den gamle Gjesing landsby før gårdene blev flyttet ud på markerne ved udskiftningen i 1780'erne. Der er en sten for hver af de gamle Gjesing-gårde, og i midten ses oldermandsstenen, hvor oldermanden havde sin plads. Han var landsbyens ledende person. Det var ham, som indkaldte til bystævne, og det kostede bøde ikke at møde op.

Bystævnet - eller bylauget - administrerede byens love og vedtægter, som formentlig var udstedt efter Jyske lov. Møderne blev som regel holdt efter kirketid. Her afgjorde man blandt andet, hvornår de forskellige markarbejder i "fællesdriften" skulle påbegyndes.

Den historiske baggrund

I 1780'erne begyndte de store landboreformer. Man forlod det gamle landsbyfællesskab og udskiftede jorden, så gårdene derefter lå spredt. 1788 ophævedes stavnsbåndet og bonden fik sin personlige frihed.

Landsbyen før udskiftningen i 1780'erne

Der var dengang 16 gårde og 10 huse i Gjesing fordelt i Østerbyen og Vesterbyen. Desuden var der Spangsbjerg Møllegård.

Østerbyen har ligget ved den nuværende hestepension (Overfor Bilka). Vesterbyen har ligget mellem Blåbjerggårdskolen og Ringvejen.

Den opdyrkede jord

Omkring landsbyen lå de opdyrkede jorder opdelt i et mindre antal store enheder, de såkaldte vange. De enkelte vange opdeltes igen i mindre størrelser, åse. Opdelingen i åse rettede sig stort set efter jordbundens beskaffenhed. For at stille alle bønder lige havde hver bonde fået strimler af såvel gode som af mindre gode arealer.

Den enkelte bondes marker kom således til at ligge meget spredt, og af praktiske grunde var man nødt til at indordne sig under hinanden og få fælles fodslag i markarbejdet. Udenom har der været store områder med hede og uopdyrket jord (overdrev).

Græsmarksbrug

Man har sandsynligvis drevet det såkaldte græsmarksbrug, hvor landsbyens jorder var delt op i 6-12 tægter. Halvdelen af tægterne var besået med skiftevis rug, byg, havre eller boghvede. Resten lå hen med græs. Hvert år skiftede man, så en ny tægt blev inddraget til dyrkning og en anden tægt fik lov at hvile med græs. På den måde fik jorden flerårig hvile (oftest en ti-årig rotation).

Bystævnet ved kirken.
(Foto 2001: Poul Højbak)

På midterstenen står følgende:

Vinteregen

11 3 1891 / 1991

Gave til Landboforeningen

fra

Læplantslauget

"Fællesskabstiden"

Perioden frem til landboreformerne kaldes ofte for fællesskabstiden, men et egentligt dyrkningsfællesskab var der ikke tale om. Hver gårdmand havde sine egne redskaber og bearbejdede kun sine egne agre. Men pløjning, såning og høst måtte udføres samtidigt, for at man ikke skulle ødelægge naboens arbejde eller få sit eget ødelagt.

Bystævnet

På bystævnet aftalte man et tidspunkt for, hvornår de forskellige arbejder skulle påbegyndes. Hvervet som oldermand gik på omgang blandt byens gårdmænd og kunne ikke besiddes af en kvinde. En kvinde kunne i det hele taget kun undtagelsesvis komme til bystævne, hvis hun var enke eller hendes mand var syg. Heller ikke husmænd eller håndværkere havde ret til at deltage i beslutningsprocesserne. Foruden sager vedrørende jorddyrkingen, kunne man også diskutere ansættelse af byens smed eller hyrde, anskaffelse af en fælles bytyr, forholdsregler over for de fattige, ildebrand og lignende.

Efter udskiftningen

blev der kun plads til 15 gårde i Gjesing. Den 16. gård blev bygget i Tarp ved fælles hjælp af de 15 gårde i Gjesing.

Landbyen Gjesings gårde lå dengang alle samlet i Vester Gjesing - alle undtagen »Stigård«, som lå i Øster Gjesing. Den var kun forbundet med de øvrige ved hjælp af en række kampesten. Gården grænsede ind til Spangsbjerg Mølle. Efterhånden som al heden blev opdyrket, blev Stigård stykket ud i yderligere nogle gårde. Her havde også Gjesings første skole til huse, og ligeledes "Gjesing Sparekasse".

Det bystævne, vi kan se ved kirken i dag, er som nævnt en kopi af det, der lå på »Stigårds« toft ved gadekæret og bytræet. Det gik tabt ved opfyldning af gadekæret og vi kan takke fhv. ejer af Stigård, Karl Hansen, for den kopi, der er genableret ved kirken.

Om vinteren

har man nok afholdt bystævnerne indendørs, det var da for koldt til at opholde sig under åben himmel. Stævnet sluttedes nok ofte af med et bygilde, da bymændene ikke alene udgjorde et lav, men også et "gilde".

Stensatte bystævner

Det er imidlertid kun fra forholdsvis få egne af Danmark, der kendes stensatte bystævner. Hvor man ikke havde et stensat stævne, således man blot på en central beliggende plads i landsbyen, for eksempel på bygaden.

Da landsbylavene blev opløste, gik det ofte sådan, at nogle erhvervede sig de store stævnesten og anvendte dem til andet formål.

Sladder og bagtalelse

Tingbøgerne giver vidnesbyrd om, at landsbyfællesskabet ikke blot var en idyl. Det vrimler med retssager om forholdet naboer imellem. Der kunne være en hel del mistro, sladder og bagtalelse. Det var bagsiden ved det nære fællesskab. Mange tvistigheder blev afgjort på bystævnet, landsbyens eget tingsted.

Bystævnets opgaver

Et landsbyfællesskab var først og fremmest et arbejdsfællesskab, og var det ikke organiseret, kunne fællesskabet ikke fungere. Markerne lå spredt mellem hinanden ude omkring landsbyen, og derfor måtte man have et samarbejdsudvalg, et lag, hvor man kunne forhandle sig til rette om, hvornår man skulle begynde at pløje, så og høste.

Bylaget måtte også sørge for, at markfreden blev opretholdt ved at foretage regelmæssige eftersyn af markhegn og led, tøjr og kvægfølde for at sikre afgrøden mod de løsgående køer og heste, får, svin og gæs. Oldermanden skulle også opkræve bøder, tiende og andre skatter, og han skulle efterse skorstene, veje, broer, vandløb og gadekær. Han skulle endog foretage husundersøgelser hos folk, man mistænkte for tyveri.

Landsbyens folk

Bønderne udgjorde tit kun en lille del af landsbyens befolkning. De var ofte temmelig formuende folk.

Småbrugerne og jordløse husmænd havde svært ved at slå sig igennem, når de ikke kunne sælge tørv, lyng eller andet. En del husfolk, der foruden deres jordlod drev en anden næring som tømmere, snedkere, vævere, murere, tækkemænd, fiskere, stenkløvere etc., kunne klare sig rimeligt.

Enlige kvinder kunne ernære sig ved vævning, skræddersyning, spinden, binden og dagleje. Mandlige inddidere kunne klare sig med dagleje, fiskeri eller håndværk.

"Den tjenende klasse" havde som regel gode kår. En karl kunne have 16 til 20 rigsdaler om året eller mere, en pige 8 til 10 rigsdaler. Det hedder i et samtidigt skrift:

"Tillige nyder tyendet påske- og julerente, som består i et sigtebrød og et stykke ost; om mikkelsdag 29 september - 1 pund uld, og desuden et får født. For tjenestepige fås og 1/4 skæppe hørfrø, og hende undes fornøden tid til at få hørren gjort i stand. Iøvrigt bevæertes tyendet med god kost, uden hvilken det ville blive vanskeligt for en husbonde at få folk i sin tjeneste".

Slutbemærkning om stavemåden:

"Gesing" eller "Gjesing"

Kirken har som bekendt en årrække været kaldt "Gesing Kirke". Det skyldes at man har formodet, at ordet kommer fra det gamle ord gese, der betyder eng. Ordet »gjes« betyder imidlertid gås, og en af de ældste gårde på egnen hed "Gåsagergård" [Se *"Træk af Gjesings historie (16) Aage Jensen, Tarp fortæller"*]. Derfor må man tro, at den historisk korrekte stavemåde er "Gjesing". (Denne stavemåde ses også på kort fra 1700-tallet).

